

Emmi Huntus ja Nelli Hotakainen

**LASTEN MEDIAN KÄYTÖN KARTOITTAMISTA
JA LEIKKIIN KANNUSTAMISTA
KIVINIITYN PÄIVÄKODIN 4–5-VUOTIAILLE**

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2013**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö	Aika Marraskuu 2013	Tekijä/tekijät Emmi Huntus ja Nelli Hotakainen
Koulutusohjelma Sosiaalian alan koulutusohjelma		
Työn nimi Lasten median käytön kartoittamista ja leikkiin kannustamista Kiviniityn päiväkodin 4–5-vuotiaille		
Työn ohjaaja Juha Pekola, Kasvatustieteen kandidaatti		Sivumäärä 51+7
Työelämäohjaaja Elina Myllyniemi		
<p>Opinnäytetyömme on projektiopinnäytetyö. Sen tavoitteena on kartoittaa lasten mediakäyttämistä sadutuksen avulla sekä kannustaa ja innostaa heitä leikkiin. Opinnäytetyö toteutettiin Kiviniityn päiväkodilla Kokkolassa. Kohderyhminä olivat päiväkodin Villiruusut ja Vanamot-ryhmien 4–5-vuotiaat lapset. Tarkoituksena oli herättää päiväkodin henkilöstöä ja vanhempia ajattelemaan ja pohtimaan sitä, kuinka tärkeä osa lapsen arkea leikki on.</p> <p>Opinnäytetyön toiminnallinen osuus sijoittui toukokuulle sekä elokuulle 2013. Toukokuussa järjestimme sadutustuokiot lasten median käytöstä ja heidän mielitekemisestään kotona. Elokuussa järjestimme viisi leikki-interventiota, joiden tavoitteena oli innostaa lapsia leikkiin. Keräsimme lapsilta palautteen suullisesti mieluisista leikeistä ja peleista jokaisen interventiokerran jälkeen. Päiväkodin työntekijä antoi kirjallisen palautteen interventioiden suunnittelusta ja toteutuksesta sekä ryhmänohjaustaidoistamme. Marraskuussa 2013 lähetimme tiedotteen lasten vanhemmille lasten kertomuksista heidän median käytöstään sekä havainnoistamme leikki-interventioissa.</p> <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli myös saada vanhemmat kiinnittämään enemmän huomiota siihen, kuinka heidän lapsensa viettävät aikaa. Sen lisäksi meistä olisi tärkeää, että hekin tukisivat ja kannustaisivat lapsiaan leikkiin entistä enemmän.</p>		
Asiasanat sadutus, leikki, mediaympäristöt, lapsilähtöisyys, projekti, VASU		

ABSTRACT

Unit Central Ostrobothnia University Of Applied Sciences	Date November 2013	Author/s Emmi Huntus and Nelli Hotakainen
Degree programme Degree programme of social services		
Name of thesis Surveing Children's Media Use and Supporting them to Play in Kiviniitty's Kindergarten for 4–5 -year-old's		
Instructor Juha Pekola, Bachelor of Education		Pages 51+7
Supervisor Elina Myllyniemi		
<p>Our thesis was a project. The goal of it was to survey children's media acting by story crafting and through that encourage and inspire them to play. The thesis was realized in Kokkola Kiviniitty's kindergarten. 4–5-years-old children in Villiruusut- and Vanamot groups were chosen as the target group. The aim was to awake staff and parents to think and consider how important part of children's everyday life playing is.</p> <p>The functional part of the thesis was placed in May 2013 and August 2013. In May we organized story crafting lessons during two days. During the crafting lessons we documented everything the children told us. While the crafing lessons were going on also observed children's actions and stories based on them we organized four playing interventions in August. We collected spoken and written feed-back from children and employees of Villiruusut and Vanamot-groups.</p> <p>The present day's society is very media-focused and we perceive the world even more through some media. Children are surrounded by media since they are born. Parents should pay more more attention to how their children spend their time and also support and encourage them to play.</p>		
Keywords storycrafting, play, media environments, child-orientedness, project, ECEC plan		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	3
2.1 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma	3
2.2 Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa	4
2.3 Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma	4
3 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	6
3.1 Projektin rakenne ja kulku	6
3.2 Sadutus tiedonkeruumenetelmänä	7
3.2.1 Lapset mukana toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa	8
3.2.2 Sadutuksen hyödyt	9
3.3 Leikin merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle	10
3.3.1 Leikki ja lapsen persoonallisuuden kehitys	11
3.3.2 Leikki ja lapsen kognitiivinen kehitys	11
3.3.3 Leikki ja lapsen sosiaalinen kehitys	12
3.3.4 Leikki ja lapsen motorinen kehitys	12
3.4 Leikin lajit	13
3.4.1 Laululeikki	13
3.4.2 Juonelliset satu-, kertomus- ja draamaleikit	13
3.4.3 Liikuntaleikki	14
3.4.4 Sääntöleikki	14
3.4.5 Roolileikki	15
4 LAPSI MEDIAN KÄYTTÄJÄNÄ	16
4.1 Lasten mediaympäristöt	17
4.2 Mediakasvatus	18
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	20
5.1 Projektin suunnittelu ja aikataulu	22
5.2 Projektiorganisaatio	23
6 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄVALINNAT	25
6.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	25
6.2 Lasten median käytön kartoittamista sadutusmenetelmän avulla	26
6.3 Leikin havainnointi	26
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISET RATKAISUT JA LUOTETTAVUUS	28
8 PROJEKTIN TOTEUTUS	30
8.1 Ensimmäinen ja toinen interventio, sadutus	30
8.2 Kolmas interventio, laululeikit 13.8.2013	30

8.3 Neljäs interventio, näytelmäleikki 15.8.2013	32
8.4 Viides interventio, ulko- / Liikuntaleikki 20.8.2013	33
8.5 Kuudes interventio, sääntöleikki (lautapelit) 22.8.2013	35
8.6 Seitsemäs interventio, roolileikki 27.8.2013	36
9 SADUTUKSESTA SAATU MATERIAALI JA LEIKIN HAVAINNOT	37
9.1 Lasten kertomukset median käytöstään sadutuksessa	37
9.2 Lasten leikin havainnointi interventioissa	38
10 ARVIOINTI	41
10.1 Interventioiden arviointi	41
10.2 Tavoitteiden toteutuminen	43
10.3 Työelämäohjaajan antama arviointi	44
11 POHDINTA	46
LÄHTEET	49
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on projektioinnäytetyö, jonka keskeisiä asioita ovat 4–5-vuotiaiden lasten median käyttö ja sitä kautta leikin vahvistaminen. Projekti on suunniteltu ja harkittu hanke, jolla on oma projektiorganisaatio, aikataulu ja määritellyt resurssit. Projektilla pyritään johonkin määriteltyyn tavoitteeseen. (Rissanen 2002, 14.) Teimme projektioinnäytetyön Kiviniityn päiväkotiin, 4–5-vuotiaille lapsille, koska olemme kiinnostuneita sen ikäisten lasten median käytöstä ja suosikkitekemisistään. Tavoitteenamme oli myös innostaa lapsia leikkiin mediankäytön sijaan.

Projektimme koostui seitsemästä interventiokerrasta, tietoperustan lukemisesta ja kirjoittamisesta, sekä hyvästä taustatyöstä ja suunnittelusta. Ensimmäiset kaksi interventiokertaa kartoitimme sadutusmenetelmän avulla lasten mediakäyttäytymistä kotona. Seuraavien viiden intervention tarkoituksena oli kannustaa lapsia perinteisiin ja myös uudenlaisiin leikkeihin ja peleihin median käytön sijaan. Aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä, sillä vanhempien elämäntahti on kiihtynyt ja media on valloittanut kodit. Media tarjoaa lapsille ajankulua ja on lasten saatavilla. (Valkonen, Pennonen & Lahikainen 2005, 54.)

Nykyajan yhteiskunnassamme jo 3-6-vuotiaat lapset nähdään kyvykkäinä median käyttäjinä ja tulkitsijoina. Sen ikäisillä lapsilla ei kuitenkaan minkään tutkimuksen mukaan ole vielä nuoruusikäisen psyyke, jota median käsittelemiseen tarvitaan. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 21.) Opinnäytetyömme myötä päiväkodin henkilöstö ja lasten vanhemmat saavat uusia ideoita ja ajatuksia siitä, millaisia leikkejä lapset mielellään leikkivät. Opinnäytetyömme tavoitteena on myös saada vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö ajattelemaan ja pohtimaan tarkemmin sitä, millaisia vaikutuksia median käytöllä saattaa olla lapsen ja kuinka tärkeä osa lapsen arkea leikki on.

Kahdessa ensimmäisessä interventiossa selvitimme sadutuksen keinoin, mitä lapset tekevät mielellään kotona sekä heidän median käytöstään. Sadutusinterven-

tioden jälkeen suunnittelimme viisi leikki- ja peli-interventiota, jolla jokaisella oli oma teemansa. Käytimme apuna interventioiden suunnittelussa leikin eri lajeja, joita olivat laululeikki, näytelmäleikki, roolileikki ja sääntöleikki, johon kuuluivat ulko- ja lautapelit. Jokaisessa leikki-interventiossa mukana oli työelämäohjaaja, joka arvioi interventioidemme toteutusta ja sisältöä. Teimme opinnäytetyöstämme Kiviniityn päiväkodin vanhemmille tiedotteen, jossa kerroimme opinnäytetyömme ja lapsille pidettyjen interventioiden keskeiset asiat.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

Projektiopinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Kiviniityn päiväkodin 4–5-vuotiaiden lasten mediakäyttäytymistä sekä kannustaa ja innostaa heitä leikkimään median käytön sijaan. Aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä, sillä vanhempien elämäntahti on kiihtynyt ja media on valloittanut kodit. Media tarjoaa lapsille ajankulua ja on lasten saatavilla. (Valkonen, Pennonen & Lahikainen 2005, 54.) Leikkiminen on yksi lapselle ominaisista tavoista ajatella ja toimia. Lapselle luonteva toiminta lisää hänen osallistumismahdollisuuksiaan sekä vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja käsitystä itsestä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 20.) Ensimmäisessä ja toisessa opinnäytetyömme interventiossa sadutimme lapsia heidän mediakäyttäytymisestään ja mielitekemisestään kotona.

Suunnittelimme lapsille leikki-interventiot erilaisten leikin lajien pohjalta. Tavoitteenamme oli valita leikeiksi perinteisiä, ehkä jo unohdettuja leikkejä, mutta tarjota myös uusia ideoita leikkiin. Leikki-interventiomme sisälsivät erilaisia pelejä ja leikkejä, joiden kautta pyrimme vahvistamaan leikin asemaa lasten elämässä sekä vähentämään heidän median käyttöään. Opinnäytetyöstä laitimamme tiedotteen tarkoituksena on tukea vanhempia kiinnittämään huomiota heidän lastensa median käyttöön arjessa ja lasten kannustamista leikkiin. Opinnäytetyömme keskeiset käsitteet ovat sadutus, lasten mediaympäristöt, lapset median käyttäjinä, sekä leikki. Opinnäytetyön keskeisiä kysymyksiä ovat: Miten lapset viettävät aikaansa kotona? Millaista on 3-5-vuotiaiden lasten mediakäyttäytyminen? Millaisella käytännön tekemisellä saisimme innostettua lapsia leikkiin?

2.1 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen on varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite. Hyvinvoivalla lapsella on mahdollisimman hyvät oppimisen, kehittymisen ja kasvun edellytykset. Tavoitteena on, että lapsi nauttii yhdessäolosta kasvattajien ja lasten yhteisössä sekä kokee toimimisen vapautta ja iloa turvallisessa sekä kiireettömässä ilmapiirissä. Lapsi voi suunnata energiansa arjen toi-

miin, oppimiseen sekä leikkiin ja on kiinnostunut ympäristöstään. Varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvointia edistävät mahdollisimman turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet. Lapsen suhdetta vanhempiin, muihin lapsiin ja kasvattajiin tulee vaalia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.)

2.2 Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa

Lapsi on yksilöllinen persoona, jonka mielipiteet ja tarpeet tulee ottaa kasvatuksessa huomioon. Lapsi tarvitsee turvallisia rajoja, valvontaa ja rakastavaa huolenpitoa. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi saa paljon kiitosta ja onnistumisen kokemuksia. Lapsilähtöinen kasvatustukee lapsen itsetuntoa sekä auttaa lapsen sopeutumisessa yhteiskuntaan. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa tärkeitä asioita ovat kiinnostus lapsen toimintoja kohtaan, luottamus, lämpimyys ja rajojen asettaminen. (Hermanson 2012.)

2.3 Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma

Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmassa 2010 on määritelty varhaiskasvatuksen arvopohja ja toiminta-ajatus, lasten ja vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen sisältöalueet, sekä miten varhaiskasvatusta toteutetaan Kokkolan kaupungin päiväkodeissa. Varhaiskasvatusta on kasvatusta, hoitoa sekä opetusta. Kaikki tilanteet päiväkodissa ovat kasvatustilanteita, joiden kasvatuspäämääristä tulee keskustella vanhempien kanssa. Kaikenikäiset lapset tarvitsevat hoitoa ja huolenpitoa. Ympäristöllä on suuri merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Opinnäytetyötä tehdessämme meidän tulee kaikessa toiminnassamme noudattaa Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsen etu on kaiken toiminnan perusta, ja lapsen tulee voida turvata aikuiseen. Lasten tasa-arvoinen kohtelu on ensisijaisen tärkeää, kuten myös rehellisyys sekä lapsia että aikuisia kohtaan. Lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on ammatillinen tietoisuus lapsen kasvusta ja kehityk-

sestä. Varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä lapsilähtöistä kasvatusta, johon kuuluu lapsen vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja lapsen kuunteleminen. (Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.) Opinnäytetyössämme keskeistä on lapsilähtöisyys. Mielestämme on tärkeää, että lapset pääsevät vaikuttamaan heitä koskevaan toimintaan päiväkodissa.

3 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Projektin rakenne ja kulku

Projektin kanssa työskentely vaatii tekijöiltään tiettyjä valmiuksia. On kyettävä suunnittelemaan, toteuttamaan, dokumentoimaan ja saattamaan projekti valmiiksi. Tekijöiden on kyettävä myös viestimään, ratkaisemaan ongelmia, kuuntelemaan, käsittelemään ristiriitoja, ymmärtämään normien ja arvojen merkityksiä sekä eläytymään muiden asemaan. Kaiken tämän lisäksi projektin kanssa työskentely vaatii neuvottelutaitoja, taitoa laatia toimintasuunnitelma sekä kykyä muuttaa teoria varsinaiseksi käytännön teoiksi. Jotta työskentelyä voidaan kutsua projektiksi, vaatii se tiettyjä asioita. Projektilla tulee olla tilaaja, projekti on ajallisesti ja laadullisesti rajattu, sillä on selkeä tavoite, koko projektin aikana harjoitetaan dokumentointia ja projektista laaditaan kuvaus (Löow 2002, 16–17.)

Seuraava jäsenitys projektin rakenteesta ja kulusta on todettu useissa yrityksissä ja organisaatioissa toimivaksi. Aluksi yksi tai useampi ihminen keksii projektidean, jonka pohjalta valmistellaan projektiehdotus. Tämä ehdotus toimitetaan johon- tai ohjausryhmälle, jonka tehtävänä on päättää projektin toteutumisesta. Seuraavaksi tehdään esiselvitys tai aloitetaan suunnittelu, johon kuuluu projektiehdotuksen syventäminen. Tämän seurauksena syntyy projektisuunnitelma. Vasta projektisuunnitelman valmiiksi saattamisen jälkeen voidaan tehdä virallinen päätös siitä, toteutuuko projekti vai ei. Tämän jälkeen vuorossa on projektin käynnistys. Projektin tapahtumista dokumentoidaan hyvin perusteellisesti koko projektin ajan. Lopuksi on vuorossa projektin päättäminen ja seuranta (Löow 2002, 21–22.)

Projekti on jatkuvaa ennakkointia ja valvontaa. Projektin hallinta on päätöksen tekoa, ohjausta, suunnittelua, toimeenpanoa, koordinointia ja valvontaa (Ruuska 2012, 29–30.) Ytimekkäästi voidaan sanoa projektin tarkoituksen olevan saada jokin asia tehdyksi. Projekti on siis onnistunut silloin, kun tuo asia on tehty. Onnistunut projekti perustuu aina johonkin ainutlaatuiseen ideaan. Jos projektin tavoitteet ovat liian vaatimattomat, ei se luo uutta eikä innosta (Lind 2001, 7.)

3.2 Sadutus tiedonkeruumenetelmänä

Sadutus on tapa lähestyä lasta ja sen avulla voidaan muuttaa sekä lasten, että aikuisten toimintakulttuuria. Saduttaessa aikuinen ryhtyy tosissaan kuuntelemaan lasta ja ottaa hänet aidosti toimintaan mukaan. Sadutuksen avulla saduttajan on mahdollista sukeltaa kertojan maailmaan. Se mahdollistaa lisäksi vastavuoroisen toimintakulttuurin, jossa voidaan tuoda esille iloa, mielikuvitusta ja myös harmittavia asioita. Sadutusta voidaan käyttää missä vain ja sen kohteena voivat olla niin lapset kuin vanhuksetkin. (Karlsson 2003, 9.) Sadutuksen välineitä ovat kerronta, kuuntelu sekä lasten ajatusten kirjaaminen ja lukeminen. Sadutuksen avulla on mahdollista tuoda esille mielikuvitus, ilo sekä ikävät asiat ja käsitellä niitä. (Arvola & Mäki 2009, 86.)

Sadutus ei ole opetusmenetelmä, jolloin sen ensisijaisena tarkoituksena ei ole opettaa lukemista, kirjoittamista tai itsensä ilmaisua. Se on menetelmä, jonka avulla lapset muovaavat ajatuksensa tarinaksi. Ennen kaikkea sadutus on siis menetelmä, joka johdattelee vastavuoroiseen toimintakulttuuriin ja jonka avulla voidaan kuunnella lapsia. Sadutuksen avulla lapsi voidaan ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Sadutuksessa tämä tapahtuu lapsille luontaisella tavalla. (Karlsson 2003, 10.) Sadutuksessa aikuisella on mahdollisuus kohdata lapsi henkilökohtaisesti. Aikuinen voi tutustua lapsessa piirteisiin, jotka eivät välttämättä muuten tulisi esille. (Arvola & Mäki 2009, 58.)

Sadutuksen alkaessa lasta tai lapsiryhmää kehoitetaan kertomaan kertomus, jonka aikana aikuinen kuuntelee ja kirjaa tarinan juuri niin kuin lapset ovat sen kertoneet. Sadutuksessa lapsella on päätäväältä siitä, millainen hänen oma kertomuksensa on. Näin on mahdollista tuoda esiin lasten oma kulttuuri. Sadutus on väline tai tapa, jonka avulla saadaan tietoa ja jolloin lapsella on mahdollisuus kertoa omia ajatuksiaan ilman aikuisen tulkintaa ja arviointia. Se on vastavuoroista kuuntelua, kerrontaa, lapsen ajatusten vakavasti ottamista sekä yhdessä tekemistä. (Karlsson 2003, 10–11.)

Saduttaminen voidaan toteuttaa joko yhden lapsen tai lapsiryhmän kanssa. Sadutus alkaa siten, että aikuinen kehottaa lasta kertomaan tarinan, jonka hän kirjaa ylös niin kuin lapsi sen kertoo. Lapsen kertoessa tarinaa, saduttaja kirjaa sen sanatarkasti ylös, juuri kuten kertoja kertoo. Samalla aikuinen kuuntelee lasta ja osoittaa sen hänelle ilmeillään sekä olemalla puuttumatta tarinan sisältöön. Lopuksi aikuinen vielä lukee tarinan kertojalle, joka saa muuttaa tai korjata sitä halutessaan. (Karlsson 2003, 44.)

Saduttaminen voidaan jakaa perussadutukseen ja aihesadutukseen. Perussadutuksessa aihe on vapaa ja kertoja valitsee sen itse. Saduttaja ei tällöin arvioi tai tulkitse tarinaa. Tarinan tekijänoikeus on kertojalla itsellä. Aihesadutuksessa kertoja tekee itse aloitteen siitä, mistä haluaa kertoa, mutta aiheen rajauksesta sovitaan yhdessä kertojan kanssa. Saduttaja ei arvioi tai tulkitse satua. Tarinaa voidaan kuitenkin käsitellä yhdessä esimerkiksi suunniteltaessa jotakin. (Karlsson 2003, 115.) Perus- ja aihesadutuksen lisäksi on olemassa ryhmäsadutus sekä sadutusdokumentointi. Ryhmäsadutuksessa lapsilla on kertomisvuorot ja sadutusdokumentoinnissa saduttajan tehtävänä on kirjata lasten leikkiessä mitä he tekevät ja puhuvat. (Arvola & Mäki 2009, 58.) Omissa interventioissa käytimme aihe- ja ryhmäsadutusta.

3.2.1 Lapset mukana toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa

Jotta lasten oppimis- ja kasvuprosessi olisi hedelmällinen, vaatii se tiettyjä asioita lasten kanssa toimivalta aikuiselta. Ei riitä, että aikuinen antaa ajoittain puheenvuoron lapselle, vaan hänen tulee olla aktiivisesti ja aidosti kiinnostunut lapsen tavoista hahmottaa asioita. Ammatilliselta vaaditaan herkkyyttä aistia lasten tarpeita sekä jatkuvaa kehittämistä omassa työssään. On tärkeää, että aikuinen arvostaa lasten mielipiteitä, mutta lisäksi hänen tulee osoittaa se konkreettisilla teoilla. Niin ammattilaisen kuin vanhemmankin tulee aktiivisesti syventyä siihen, mikä on lapsille tärkeää ja kuinka he ajattelevat sekä hahmottavat erilaisia kokonaisuuksia. Lapsilta saatu tieto ja heidän omat kokemuksensa tulee olla keskiössä suunniteltaessa ja toteuttaessa heitä koskevaa toimintaa. (Karlsson 2003, 33.)

Vastavuoroisessa ja kohtaavassa, osallistavassa toimintakulttuurissa aikuinen on todella kiinnostunut siitä, miten lapsi ajattelee ja mihin hänen kertoma tietonsa perustuu. Lasten tuottaman tiedon avulla nostetaan esiin uusia ideoita ja kysymyksiä siitä, kuinka voidaan toimia, millaiset ovat toimintaedellytykset ja miten aikuisten ja lasten ajatukset liittyvät toisiinsa. Vastavuoroisessa toimintakulttuurissa sekä lapset että aikuiset nähdään aktiivisina, luovina ja osaavina toimijoina, jotka tuottavat tietoa ja kulttuuria. Toimintaa ja tavoitteita suunniteltaessa ja toteuttaessa hyödynnetään jatkuvasti kaikkien osapuolten osaamista. Sadutusmenetelmä perustuu tällaiseen kohtaavaan ja osallistavaan toimintakulttuuriin. Keskeisenä ajatuksena tällaisessa toiminnassa voisi olla, että enää ei puhuta lapsille, vaan keskustellaan lasten kanssa. (Karlsson 2003, 38–39.)

3.2.2 Sadutuksen hyödyt

Sadutus on osoittautunut erittäin helpoksi ja tulokselliseksi menetelmäksi, jonka avulla voidaan kehittää osallistavaa toimintakulttuuria. Se on loistava väylä sukeltaa lasten maailmaan ja antaa tilaa heidän näkemyksille, ajatuksille, toiveille ja aloitteille. Aikuinen havahtuu sadutuksessa seuraamaan ja oivaltamaan lasten pohdintoja sekä ideoita. Sadutuksessa nousee esiin lasten oma rikas kulttuuri. Lapset, jotka ovat osallistuneet sadutukseen, rohkenevat ilmaisemaan itseään sekä tuomaan ehdotuksiaan esiin oma-aloitteisesti. He myös oppivat vaatimaan muilta itsensä kuuntelemista. Sadutuksen avulla vahvistetaan lisäksi lapsen itsetuntoa. (Karlsson 2003, 41–42.)

Sadutuksessa tärkeää on aito kuuntelu ja tarkkaavaisuus ja se antaa erittäin hyvät edellytykset lapsen kasvulle, kehittymiselle, oppimiselle sekä luovuudelle. Lisäksi sadutuksen avulla lapsen kielellinen tietoisuus kasvaa ja hän oppii käyttämään uusia käsitteitä. Sadutus rohkaisee lasta monipuoliseen ilmaisuun, moni-ilmeiseen kerrontaan, puhutun ja kirjoitetun vuorotteluun, käyttämään mielikuvitustaan, laajentamaan sanavarastoaan, huomioimaan eri näkökulmia, prosessoimaan tietoa, kommunikoidaan, arvostamaan toisia sekä olemaan aktiivinen ja aloitteellinen.

Sadutus myös ryhmäännyttää ja vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta. Kaikkein hedelmällisintä sadutus on silloin, kun sitä käytetään säännöllisesti. Tällöin on mahdollista löytää uusia ideoita ja toimintatapoja, jotka kehittävät yhdessä lasten kanssa tehtävää työskentelyä. (Karlsson 2003, 42.)

Lapsen kertomukset kertovat hänen kokemastaan todellisuudesta sekä hänen omasta mielikuvituksestaan. Sadutuksessa lapsella on mahdollisuus siirtyä "tässä ja nyt" –ajattelusta etäisempiin asioihin, kuten esimerkiksi aikaisempiin tapahtumiin tai mielikuviin tulevaisuudesta. Sadutuksessa esiin voi nousta tunteita, jotka ovat myös edellytys pienten lasten oppimiselle. Sadutusmenetelmä avaa aikuisille mahdollisuuden löytää herkkyyden kuunnella ja jakaa kokemuksia. Näin saadaan myös virikkeitä lapsilähtöiseen työskentelyyn (Keskinen & Virjonen 2004, 170-172.) Sadutuksessa aikuisella on mahdollisuus kohdata lapsi henkilökohtaisesti. Aikuinen voi tutustua lapsessa piirteisiin, jotka eivät välttämättä muuten tulisi esille. (Arvonen & Mäki 2009, 58.)

3.3 Leikin merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle

Lapselle tärkeimpiä toimintoja ovat kielen oppiminen, liikkuminen ja leikkiminen. Niiden avulla lapsi oppii ja kehittyy. (Karvonen & Lehtinen 2009, 10.) Leikki eroaa työstä siten, että leikillä ei usein ole selkeää päämäärää, eikä siinä pyritä lopputulokseen. Leikissä tärkeintä on itse leikkimisen toiminta. Leikki kehittää lapsen useita osa-alueita ja myös mielikuvitusta ja luovuutta. Leikissä lapsi saa ilmaista tunteitaan, irtautua todellisuudesta ja muokata sitä itselleen sopivaksi. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2004, 214.) Leikki tuottaa mielihyvää ja on lapselle nautinnollista. Leikkisignaalit voivat olla sanattomia tai sanallisia. Eleet ja ilmeet paljastavat yleensä lapsen leikillisen asenteen – hymy ja nauru ovat kiinteästi yhteydessä leikkiin. Lapsi myös omaksuu leikkiessään erilaisia tietoja ja taitoja. Lapsi ei kuitenkaan leiki oppiakseen vaan oppii leikkiessään. (Kalliala 2004, 4–5.)

Parhaimmillaan leikki tuottaa lapselle syvää tyydytystä. Leikki on ennemminkin lapsen asenne kuin tietynlaista toimintaa. Lapset käyttävät kaikkea kokemaansa,

kuulemaansa ja näkemäänsä aineksina leikkiinsä. Lapset luovat uutta leikkies-
sään, mutta he myös jäljittelevät näkemäänsä ja kokemaansa. Lapset kääntävät
leikin kielelle itselleen merkityksellisiä asioita reaalimaailman fiktiosta ja fantasias-
ta. Kaikki asiat, mitä lasten leikeistä on nähtävissä, ovat jollain tavalla lapselle
merkityksellisiä. Kuitenkaan kaikki lapselle merkityksellinen ei välttämättä näy lei-
kissä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 21.)

3.3.1 Leikki ja lapsen persoonallisuuden kehitys

Leikki on erityisen tärkeää lapsen minäkuvan muodostumisen ja persoonallisuus-
kehityksen kannalta. Lapsen elämä on leikkiä. Hän tekee havaintoja itsestään
leikkiessään ja oppii asioita leikkimällä. Kun lapsi kokeilee erilaisia asioita ja tutkii
aktiivisesti ympäristöään, hän kokee onnistumisen kokemuksia ja oppimisen iloa.
Näin lapsi saa tietoa omista vahvuuksistaan sekä tiedoistaan ja taidoistaan. Leikin
kautta lapsi kokee myös epäonnistumisia, joiden kautta hän huomaa sellaiset asi-
at, joita ei vielä hallitse. Leikissä lapsi voi työstää omia pelkojaan, ahdistusta ja
surua, mutta myös rakkauden ja ilon tunteita. Kohdatessaan leikissä muita lapsia
hän saa kokemuksen myös oman toimintansa vaikutuksesta toisiin ihmisiin ja
päinvastoin. Lapsi kykenee kontrolloimaan omaa käyttäytymistään paremmin lei-
kissä kuin sen ulkopuolella. (Aaltonen, ym. 2004, 214–215.)

3.3.2 Leikki ja lapsen kognitiivinen kehitys

Lapsen ajattelu ja havaintotoiminnot kehittyvät leikissä. Jo muutaman kuukauden
ikäinen lapsi luo suhdetta ympäristöönsä seuraamalla muiden ihmisten toimintaa
ja tarkkailemalla ympäristöään. Leikki on lapsen ajattelutoimintaa. Lapsi oppii lei-
kissä syy ja seuraussuhteita ja toimintaketjuja, sekä erittelee omia kokemuksiaan
ja niiden välisiä yhteyksiä. Leikki kehittää myös lapsen suunnitelmallisuutta. Leik-
kiajasta suurin osa kuluu leikin järjestelyyn ja suunnitteluun. Oikeastaan lapset
muotoilevat ja suunnittelevat leikkiä koko ajan. Leikki kehittää myös lapsen muis-

tia. Myös lapsen sanavarasto laajenee ja kielellinen ilmaisu kehittyy leikissä. (Aaltonen ym. 2004, 214.)

3.3.3 Leikki ja lapsen sosiaalinen kehitys

Lapsi tarvitsee kehittyäkseen sosiaalisia kontakteja. Lapsi aistii ympäristöään syntymästään asti ja todennäköisesti jo sikiöaikanakin paljon enemmän kuin on aikaisemmin luultu. Vanhemmassa iässä lapsi havainnoi toisten lasten ja aikuisten tekemisiä ja ottaa niistä aineksia omaan leikkiinsä ja toimintaansa. Leikissä lapsi saa kokemuksia yhteistoiminnasta. Lasten tulee kyetä jakamaan roolit, sopimaan yhteiset säännöt leikissä, kuviteltujen esineiden merkitys ja leikin eteneminen. Leikissä lapsi saa myös kokemuksia ristiriitojen ratkaisusta. (Aaltonen ym. 2004, 215.)

On tärkeää antaa lasten selvittää mahdollisimman pitkälle leikeissä muodostuneet ristiriitansa itse, mikäli ei ole kysymys lasten turvallisuuteen liittyvistä seikoista. Lapsella on mahdollisuus harjoitella leikissä toisen huomioonottamista. Leikin tulisi mahdollisimman pitkälle olla lasten omaa toimintaa. (Aaltonen ym. 2004, 215.) Leikki ei ole vain tiettyjen sääntöjen tai tapojen omaksumista, vaan se on myös lapsuuden kulttuurin omaksumista. Lapsi rakentaa myös paikkaansa yhteisössä sekä omaa identiteettiään leikin avulla. (Vuorisalo 2009, 157; James 1993.)

3.3.4 Leikki ja lapsen motorinen kehitys

Lapsella on tarve liikkumiseen. Leikissä lapsen lihakset vahvistuvat ja lihasliikkeet tarkentuvat. Lapselle tulee tarjota leikkimahdollisuuksia sekä sisä- että ulkotiloissa ja leikkien tulisi olla vaihtelevia. Lapsi tarvitsee mahdollisuuksia rauhallisiin, tietyissä paikoissa tapahtuviin leikkeihin, sekä toiminnallisiin juoksu- ja hyppyleikkeihin. Näin lapsen hieno- ja karkeamotoriikka kehittyvät parhaiten. (Aaltonen, ym. 2004, 213.) 4-6 –vuotiaalla lapsella motoriset taidot ovat yleensä jo harjaantuneet sellai-

seen vaiheeseen, että lapsi haluaa soveltaa taitojaan erilaisia välineitä käyttäen ja erilaisissa ympäristöissä (Sääkslahti 2003, 36).

3.4 Leikin lajit

Leikkien luokitteluja on useita. Aikuinen hahmottaa luokittelun avulla erilaisia leikkejä paremmin ja hän pystyy myös seuraamaan lapsen leikkimisen ja leikin kehittymistä. Näin aikuinen pääsee paremmin kiinni leikkiin, joka on tärkeä osa lapsen maailmaa. (Aaltonen, ym. 2004, 216.) Tässä luvussa käsitellään niitä leikin lajeja, joita itse käytimme opinnäytetyömme interventioissa.

3.4.1 Laululeikki

Lapset pitävät loruista ja riimeistä. Peruselementit, kuten rytmi, liike ja ääni, kulkevat mukana läpi koko ihmisen elämän. Laulu, joka voidaan ajatella leikin kielelliseksi symboliksi, antaa myös leikille erityiset puitteet ja perustan. (Lindqvist 1998, 25, 71.) Lapsen kulttuuri-identiteetin syntymisen kannalta riimit ja laululeikit ovat tärkeitä. Niistä lapsi voi oppia huomaamattaan meidän suomalaisista perinteistämme sekä entisaikojen elämästä. (Helenius & Korhonen 2004, 6; Lönnqvist & Korhonen 1999, 27.)

3.4.2 Juonelliset satu-, kertomus- ja draamaleikit

Juonelliset kertomuksiin tai satuihin perustuvat leikit voivat olla joko aikuisten ja lasten yhteisiä leikkejä tai lasten itsensä kehittämiä. Aikuinen voi juonellisessa leikissä opastaa lapsia esimerkiksi tarinoiden ja satujen maailmaan. Tärkeänä osana leikkiä on teeman mukaisten leikkiympäristöjen rakentaminen. Leikki-idea syntyy kertomusleikissä sadun siivittämänä ja leikkijä yhdistää siinä omat mielihalunsa yhdeksi kokonaisuudeksi, joka sisältää sekä draamaa, että leikkiä. (Helenius & Korhonen 2004, 8; Hendy & Toon 2001.)

3.4.3 Liikuntaleikki

Jokapäiväinen aktiivinen tekeminen on hyvin tärkeää alle kouluikäiselle lapselle (Sääkslahti 2003, 38). On ilmeistä, että liikunta on tärkeää lapsen omanarvontunnon ja minäkuvan kehittymiselle, onnistumiselle ja itsensä ilmaisemiselle, ilolle ja psyykkiselle terveydelle (Vuori 2004, 57). 4–5-vuotias lapsi on kiinnostunut yksinkertaisista sääntöleikeistä sekä peleistä. Tässä iässä lapsen itsetunnolle on tärkeää, miten hän pärjää peleissä muihin samanikäisiin lapsiin nähden, ja häviäminen tuntuu vielä vaikealta. Jos lapsi kokee olevansa erilainen kuin toiset, kömpelömpi tai hitaampi, hän saattaa tuntea huonommuutta verrattuna toisiin lapsiin (Sääkslahti 2003, 37; Cavill, Biddle & Sallis 2001).

Ohjaajalla on 4–5-vuotiaiden lasten liikuntaleikissä iso rooli: lapsi tarvitsee aikuisen taholta kykyjen ja taitojen esiin nostamista, sekä itsetunnon vahvistamista. Lapsen kiinnostuksen kohteet ja taipumukset vaihtelevat tässä iässä paljon, minkä vuoksi hänelle tulisi tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen liikuntaan. (Hakkarainen, Jaakkola, Kalaja, Lämsä, Nikander, Riski 2009, 113). Päivittäin toistuvat tavalliset liikuntaleikit riittävät vielä turvaamaan alle kouluikäisen lapsen normaalin kehityksen (Sääkslahti 2003, 37; Cavill, Biddle & Sallis 2001).

3.4.4 Sääntöleikki

Viiden kuuden vuoden iässä lapset alkavat leikkiä enemmän myös sääntöleikkejä, joita saattavat olla esimerkiksi erilaiset liikuntaleikit ja pöytäpelit. Toki sääntöleikkejä leikitään jo nuorempanakin, kuten leikkimällä yksinkertaisia liikuntaleikkejä tai pelaamalla muistipelejä. Tällöin lapsi ei kuitenkaan vielä täysin miellä sääntöjen merkitystä leikissä. 5-6-vuotias lapsi kykenee jo noudattamaan sääntöjä ja ymmärtämään, että leikin edellytyksenä on sääntöjen noudattaminen. Lapset eivät hyväksy, eivätkä halua leikkiinsä sellaista lasta, joka ei noudata pelin sääntöjä. (Aaltonen ym. 2004, 218.) Sääntöleikit ovat yksiselitteisiä leikkejä, joissa säännöt määrittelevät leikkijöiden toiminnan, esineiden käytön ja leikkiin käytettävän fyysisen tilan (Kalliala 2004, 5).

3.4.5 Roolileikki

Roolileikeissä lapsi tulkitsee elämää omalla tavallaan, ja ne ovat lasten luovaa toimintaa (Aaltonen, ym. 2004, 217). Voidakseen tuntea itsensä merkittäväksi, täysipainoiseksi ihmiseksi, lapsi siirtyy sellaiseen kuvitteelliseen tilanteeseen, jossa voi toimia itsenäisesti: lentää avaruuteen, ajaa autolla tai toimia kauppiana (Hintikka 2009, 149). Roolileikissä lapsi jäljittelee toisten ihmisten tekemisiä ja toimintoja. Lapsi ei kuitenkaan mekaanisesti matki jotain henkilöä, vaan yhdistää asioita luovalla tavalla. Roolileikit ovat suosituimpia 4–5-vuotiaiden keskuudessa, ja heidän leikeissään roolit ovat vastavuoroisia. Roolit myös täydentävät toisiaan, kuten äiti ja lapsi tai poliisi ja roisto. (Aaltonen, ym. 2004, 217–218.)

Laulu-, liikunta-, sääntö sekä roolileikki ja juonelliset satu-, kertomus- ja draamaleikit olivat keskeisiä leikin lajeja interventioidemme suunnittelun ja toteutuksen kannalta. Halusimme käsitellä interventioissamme leikkejä mahdollisimman monipuolisesti, jotta lapset voisivat poimia niistä ideoita omiin leikkeihinsä. Huomioimme interventioissamme lasten yksilöllisyyden tarjoamalla heille mahdollisuuden osallistua erilaisiin leikkeihin ja peleihin.

4 LAPSI MEDIAN KÄYTTÄJÄNÄ

Suomessa on viime vuosina alettu tutkia yhä enemmän alle kouluikäisten lasten mediasuhteita (Walamies 2011, 9.) Nykypäivän lapset elävät arkeaan median silmässä. On mahdollista, että media on lapselle uusia maailmoja avaava, luovuutta ja lahjakkuutta ruokkiva elämys. Jotta näin olisi, on tärkeää ymmärtää median paikka elämässä mausteena, ei sen tärkeimpänä sisältönä. Pienellä lapsella ei ole välineitä filosofiseen ja reflektiiviseen television katseluun. Alle neljävuotias lapsi ei kykene mediakriittisyyteen, ja tämän vuoksi aikuisen on oltava läsnä mediaa käytettäessä. Koska lapsella ei ole välineitä median käsittelemiseen ja kyseenalaistamiseen, tarvitsee hän aikuisen ajattelun tueksi. (Lehtipuu 2006, 11, 27.)

Vaikka medially voi olla lapsen useita hyviä vaikutuksia, on tärkeää ja terveellistä rajoittaa sen määrää ajallisesti. Lapsen aivot tulisikin nähdä suojelukohteena. Useat asiantuntijat ovat psykologi Saara Kinnusen suosituksen kannalla, jonka mukaan alle kolmevuotias ei tarvitse televisiota lainkaan, sillä siinä iässä lapsen aivot kehittyvät ainoastaan itse tehdessä. Puolestaan alle kouluikäinen kestää television katselua päivän aikana puolesta tunnista tuntiin. Suurempi määrä kuormittaa hermostoa ja purkautuu yleensä levottomuutena. (Lehtipuu 2006, 60-61.)

Jos lapsi viettää television edessä päivittäin yli kaksi tuntia, voi se aiheuttaa hänelle pitkäaikaisia vahinkoja. Tällainen liian suuri media-annos vaikuttaa lapseen psyykkisesti, sosiaalisesti sekä mielenterveydellisesti. Ajan lisäksi media-annoksen sisältö ratkaisee, millaiset vaikutukset sillä on lapseen. Lapsi ajattelee asiat hyvin konkreettisesti, ja alle kuusi vuotias ei vielä kykene erottamaan faktaa ja fiktiota toisistaan. Media on nykypäivänä läsnä kaikkialla, ja se vyöryttää liian varhain aikuisen maailman lapsen silmille. Jotta lapsi ei joutuisi liian varhain maailmaan, jota hän ei vielä ymmärrä ja joka ei hänelle kuulu, tulee median käyttöä kontrolloida. (Lehtipuu 2006, 63.)

Media tarttuu lapseen niin hyvässä kuin pahassa. Kun lapsen median käyttö on annosteltu oikein, on sen mahdollista toimia virikkeenä, tiedon lähteenä tai rentout-

tajana. Mediankäyttö on parhaimmillaan silloin, kun se toimii alkuärsykkeenä, josta lapsi itse lähtee toteuttamaan omaa tarinaa ja tekemistään. Tällöin media on hänelle innoke. (Lehtipuu 2006, 64.) Nykyään ei riitä pelkkä median teknisen käytön osaaminen, vaan lisäksi on ymmärrettävä moninaisia mediaesityksiä, niiden retoriikkaa, ilmaisutapoja ja todellisuutta, sekä kommunikoinnin erilaisia tapoja. Näitä kyseisiä taitoja pyritään kehittämään sekä kotona että sen ulkopuolella esimerkiksi koulussa. Mediaympäristön muutoksen myötä ihmisiltä vaaditaan nykyään entistä enemmän medialukutaitoa sekä uudenlaisia sosiaalisia taitoja. (Noppiari, Uusitalo, Kuparinen & Luostarinen 2008, 136.)

4.1 Lasten mediaympäristöt

Viime vuosikymmenien aikana lapsuus on muuttunut paljon. Lapset ovat lähes koko ajan vuorovaikutuksessa erilaisten medioiden kanssa. Useisiin tiedonlähteisiin, kuten Internetiin liittyy suuria uhkakuvia ja huolia. (Inkinen 2005, 9.) Matkapuhelimien ja tietokoneiden käyttö on nykyajan lapsille osa päivittäistä elämää. Yli 80 prosentilla kolmi- tai nelihenkisistä perheistä on käytössään vähintään yksi kotitietokone. (Inkinen & Kuru 2004, 9.) Useissa tutkimuksissa on todettu lasten pahoinvoinnin lisääntyneen. Syynä tähän on ollut muun muassa vanhempien ja lasten yhdessä viettämisen ajan vähentyminen. Lasten arki on teknologisoitunut mediatekniikan kehittymisen myötä. Nykyajan lapsien lapsuus on lyhentynyt verrattuna entiseen, ja tietotekniikan kehittyminen sekä media ovat osaltaan muuttaneet lapsuutta. (Inkinen 2005, 9.) Vaikka lasten leikit eivät suoranaisesti liittyisikään mediaan, niistä heijastuu mediasta tuttuja toimintatapoja ja asetelmia (Kupiainen 2002, 72).

Monet asiantuntijat ovat yhtä mieltä siitä, että alle 3-vuotias ei tarvitse televisiota lainkaan, koska lapsen aivot kehittyvät siinä iässä vain itse tehdessä. Alle kouluikäisenkään ei tulisi katsoa televisiota enempää kuin tunti päivässä. Suurempi määrä purkautuu helposti levottomuutena ja kuormittaa hermostoa. Koettu ja nähty runsas viriketulva passivoi helposti lasta. Jos lapsi katsoo tunnin päivässä tele-

visiota, ei hänen tulisi enää sen lisäksi pelata mediapelejä. Varhaislapsuudessa lapsen aivoja tulee suojella. (Lehtipuu 2006, 61).

Kaupalliset median myyntikeinot ovat yhä räikeämpiä, ja ne koskettavat myös lapsia. Seksi, rikokset ja väkivalta myyvät, ja varsinkin pienet lapset ovat erityisen alttiita sellaiselle materiaalille, jossa on eroottista sisältöä. Median rajun markkinoinnin seurauksena on lasten mediapahoinvoinnin lisääntyminen. Internetistä on muodostunut kontrolloimaton mediaviidakko, josta kuka tahansa voi ladata tv-ohjelmia, elokuvien trailerereita ja kokonaisia elokuvia. Elokuvien ikärajojen valvonta on hankaloitunut juuri näiden Internetistä saatavien elokuvien myötä. Nykyään median oheistuotteina on saatavilla lapsille suunnattuja väkivaltaiseen sokeeraamiseen perustuvia leluja. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 22-23).

Sadutusinterventioissa lasten kertomuksista kävi ilmi, että media on tuttua jo 4–5-vuotiaille. Ainakin osa sen ikäisistä lapsista katsoo televisiota ja pelaa konsolipelejä, eikä kaikki mediasisältö, jota he kohtaavat ole heidän ikäisilleen suositeltavaa. Vaikka aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä ja pinnalla erilaisissa medioissa, halusimme nostaa esiin sellaisia tekijöitä, jotka saattavat olla haitallisia lapsen kasvulle ja kehitykselle. Mielestämme vanhempien tulisi entistä enemmän punnita lasten median käyttöä jokapäiväisessä elämässä ja ymmärtää, että leikki on lapselle ominaista tekemistä, johon lasta kannattaa kannustaa. Lapsi oppii ja kehittyy leikin avulla (Karvonen & Lehtinen 2009, 38).

4.2 Mediakasvatus

Mediakasvatusta tapahtuu väistämättä, jos kodissa on yksikin media. Mediakasvatuksen tulokset voi huomata siitä, kun lapsi oppii kehumaan sekä haukkumaan ohjelmia ja lisäksi perustelemaan mielipiteensä. Tärkeä osa mediakasvatusta on myös kanavista kiistely, muiden mielipiteiden hyväksyminen sekä sopeutuminen vuorotteluun. Suurin virhe on ajatella, että lapsen mediakasvatuksesta huolehtivat muut, kuten esimerkiksi päiväkodin henkilöstö tai opettajat. Media kasvattaa jo

vaippaikäistä, jolloin myös mediaan on kasvatettava. Päiväkotien ja koulujen tehtävä on edistää ja tukea sitä, mitä kodeissa on jo opittu. (Lehtipuu 2006, 83.)

Lapsi tarvitsee aikuisen apua hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän erottamisessa toisistaan. Lapsuuden suojaaminen on aikuisen tehtävä. Yksinkertainen ohje lasten ja lapsuuden suojelemiseen on ”ei liian varhain”. (Martsola & Mäkelä-Rönnholm 2006, 28.) Ensimmäinen haaste myös median käytössä lapselle on erottaa fakta fiktiosta. Tähän lapsi tarvitsee aikuisen apua. Mediakasvatukseen kuuluu myös mediakriittisyys. Lapsi oppii, että hänellä on oikeus mielipiteeseensä, vaikka se poikkeaisikin reilusti vanhempien ajatuksista. Lapsella on myös tulevaisuudessa oltava oikeus monipuoliseen ja hyvään tietotekniikan opetukseen. Mediasta ei myöskään tulisi tehdä turhaan pahaa peikkoa vanhemman osaamattomuuden tai tietämättömyyden vuoksi. Ruokahetkien tulisi olla mediavapaita, jolloin tilaa annetaan keskustelulle sekä toisten kuulumisille. (Lehtipuu 2006, 84, 89, 93-94.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Projektiopinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa lasten mediakäyttäytymistä sekä kannustaa ja innostaa heitä leikkimään median käytön sijaan. Lisäksi päiväkodin henkilöstö ja lasten vanhemmat voivat saada uusia ideoita ja ajatuksia siitä, millaisia leikkejä lapset mielellään leikkivät. Tavoitteena on myös kartoittaa lasten ajatuksia mielekkäästä tekemisestä ja toteuttaa leikki-interventiot, joiden tarkoituksena on vahvistaa lasten leikkiä. Keskeisiä kysymyksiä tutkimustehtävien kannalta ovat: Millaista on 4–5-vuotiaiden lasten mediakäyttäytyminen? Mitä lapset tekevät kotonaan silloin kun eivät käytä mediaa? Millaisista leikeistä lapset pitävät? Miten voimme vahvistaa leikkiä lasten arjessa?

Projektiopinnäytetyön tavoitteena (TAULUKKO 1) on vahvistaa lapsilähtöisyyttä sekä päiväkodin toiminnassa että lasten kotona. Tärkeää lapsen kannalta on leikin ilon löytäminen ja tekemisen keskittäminen leikkeihin median käyttämisen sijaan. Tavoitteena on myös herättää ajattelemaan ja pohtimaan sitä, kuinka tärkeä osa lapsen arkea leikki on. Vanhempien tulee saada tietoa liiallisen median käytön vaikutuksista lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä yhdessäolon tärkeydestä lapsen kasvatuksessa. Opinnäytetyömme kautta myös päiväkodin henkilöstö saa lisää tietoa siitä, millaisia leikkejä lapset mielellään leikkivät.

Tarkoituksena on myös koko opinnäytetyön tekoprosessin ajan kehittää omaa ammatillista osaamista kohti asiantuntijuutta sekä lisätä omaa ymmärrystämme aiheesta. Opinnäytetyötä tehdessämme vahvistamme sosionomin kompetensseja sekä erityisesti varhaiskasvatuskompetensseja, jotka ovat keskeisiä ammatillisen kehityksemme kannalta. Keskeinen osa-alue opinnäytetyötä tehdessämme on sosionomin varhaiskasvatusosaaminen. Tarkoituksena on vahvistaa lapsen omaehtoista leikkiä sekä suunnitella, toteuttaa ja arvioida pedagogisesti tavoitteellista ja kehittävää toimintaa lapsille. Tärkeää on ymmärtää lapsuuden ainutkertaisuus. Toimintaamme ohjaavat lapsilähtöisyyden periaatteet (Sosiaaliportti 2011.)

TAULUKKO 1. Projektin tavoitteet

	Omat tavoitteet	Organisaation tavoitteet	Asiakaslähtöiset tavoitteet
Tulostavoitteet	Valmis opinnäytetyö ja valmistuminen sosionomiksi	Herättää ajatuksia lasten mediankäytön vaikutuksista, leikin vahvistaminen ja lasten tarpeiden yksilöllinen huomiointi	Ryhmätoiminnan kehittäminen ja erilaisista leikeistä innostuminen
Toiminnalliset tavoitteet	Ammatillisen osaamisen kehittäminen, havainnointimenetelmien hallinta, aikataulutusta, projektin saattaminen valmiiksi	Ikätasolle sopivat leikit ottaen huomioon lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, toiminnan pohjautuminen VASU:un	Leikeistä saatava ilo ja riemu
Oppimistavoitteet	Ryhmänohjaustaitojen vahvistaminen, lasten motivointi, projektin suunnittelu ja toteutus	Monipuolisten leikkien käyttö päiväkodin arjessa	Ryhmätaitojen opettelu, uusien leikkien oppiminen, leikin vahvistumien arjessa
Palautejärjestelmä	Tavoitteiden toteutumista mittaamme havainnoimalla leikin iloa. Havainnoimme myös omaa ja toistemme toimintaa lapsiryhmän ohjauksessa. Pyydämme lapsilta jokaisen intervention lopuksi palautetta sekä suullisesti että kirjallisesti. Lisäksi pyydämme henkilöstöltä kirjallisen palautteen interventioiden loppua. Pidämme myös tutkijan päiväkirjaa, joka edesauttaa projektimme läpinäkyvyyttä.		

5.1 Projektin suunnittelu ja aikataulu

Aloitimme projektimme suunnittelun toukokuussa 2013. Meitä kiinnostivat lasten mediakäyttäytyminen sekä leikki lasten arjessa. Pohdimme, millaista menetelmää voisimme käyttää kartoittaaksemme lasten mediakäyttäytymistä ja heille mielekäs- tä tekemistä päiväkodin ulkopuolella. Valitsimme havainnointimenetelmäksi sadu- tuksen, koska siinä lapset saavat vapaasti kertoa asioista ilman, että heitä johda- tellaan. Tärkeäksi osaksi opinnäytetyömme toiminnallista osuutta muodostui havainnointi, jota käytimme jokaisella interventiokerralla päiväkodissa. Saimme yhteistyökumppaniksemme toukokuussa 2013 Kiviniityn päiväkodin.

Tutkimussuunnitelmaa tehdessämme meille selkiytyi monia opinnäytetyömme kannalta keskeisiä asioita, kuten tavoitteita ja tarkempia työmenetelmiä. Teimme tutkimussuunnitelmamme (LIITE 1) toukokuussa 2013 ja lähetimme tutkimuslupa- anomuksemme samassa kuussa. Se hyväksyttiin toukokuun lopulla 2013. Touko- kuussa 2013 teimme myös ensimmäiset kaksi sadutusinterventiota päiväkodissa. Ensimmäisten interventioidemme jälkeen aloimme aktiivisesti kirjoittaa opinnäyte- työmme tietoperustaa ja suunnitella syksyn tulevia leikki-interventioita. Opinnäyte- työmme toiminnallinen osuus sijoittui ajalle toukokuu 2013-elokuu 2013 (TAU- LUKKO 2). Saimme palautteen Kiviniityn päiväkodin työntekijältä viimeisellä interventiokerrallamme 27.8.2013. Syksyllä pidettyjen interventioiden jälkeen ta- voitteenamme oli palauttaa valmis opinnäytetyö 30.8.2013 mennessä.

TAULUKKO 2. Interventioiden aikataulu

Interventio	Päivämäärä
1. Interventio (sadutus)	21.5.2013
2. Interventio (sadutus)	23.5.2013
3. Interventio (laululeikit)	13.8.2013
4. Interventio (näytelmäleikki)	15.8.2013
5. Interventio (säätöleikki)	20.8.2013
6. Interventio (säätöleikki)	22.8.2013
7. Interventio (roolileikki)	27.8.2013

5.2 Projektioorganisaatio

Kysyimme projektioinnäytetyömme toteuttamista varten yhteistyökumppanimme Kiviniityn päiväkodin 4–5-vuotiaita lapsia. Aluksi olimme yhteydessä päiväkodin johtajaan, joka lupasi, että saamme tehdä interventiomme Kiviniityn päiväkodissa, Unikot ja Villiruusut –ryhmissä. Yhteyshenkilömme kanssa sovimme tarkemmat aikataulut, milloin voimme pitää interventiot päiväkodissa. Hän oli myös paikalla viidessä leikki-interventioissamme ja antoi palautetta toiminnastamme. Projektimme lupa-asiat hoidimme Kokkolan kaupungin varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori kanssa.

Pirjo Forss-Pennanen hyväksyi projektisuunnitelmamme toukokuussa 2013. Hän ei kuitenkaan ollut projektioinnäytetyömme lopullinen ohjaaja, vaan toukokuussa 2013 saimme kuulla, että opinnäytetyömme ohjaajana toimii Juha Pekola. Lähetimme tutkimussuunnitelmamme hänelle kesäkuussa 2013 ja tapasimme hänet ensimmäistä kertaa opinnäytetyöhömme liittyen elokuussa 2013. Meistä on tuntunut melko hankalalta se, että saimme tietää opinnäytetyön ohjaajamme vasta niin myöhään. Olisi ollut helpompaa, jos meillä olisi ollut sama ohjaaja koko ajan, joka

olisi tarkistanut tutkimussuunnitelmamme ja jolta olisimme voineet kysyä tukea projektin jokaisessa vaiheessa.

Sovimme päiväkodin johtajan kanssa, että saatuamme opinnäytetyömme valmiiksi pääsemme esittelemään opinnäytetyömme keskeiset kohdat eli sadutuksen tulokset ja omat havaintomme leikki-interventioista tiedotteen muodossa Kiviniityn päiväkodin vanhemmille. Tiedotteessa meillä oli mahdollisuus kertoa pitämistämme interventioista, keräämästämme informaatiosta lasten mediankäytöstä, sekä lapsen kannustamisesta leikkiin ja leikin vahvistamisesta lapsen arjessa.

6 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄVALINNAT

Projektiopinnäytetyöhöme liittyy kvalitatiivinen eli laadullinen lähestymistapa. Tietoa lasten mediakäyttäytymisestä selvitämme sadutuksen keinoin. Sadutuksesta saamamme aineiston pohjalta teimme leikki- ja peli-interventiot syksyä varten. Kyseessä olevissa interventioissa havainnoimme lapsia, heidän käyttäytymistään ja heidän mieltymyksiään eri leikkeihin. Hankimme aiheeseen sopivaa tieteellistä kirjallisuutta koko opinnäytetyöprosessin ajan kattavan tietoperustan takaamiseksi.

Tietoa lasten mediakäyttäytymisestä keräsimme lapsilta saduttamalla. Sadutus tarkoittaa lapsen vapaata kerrontaa. Kahdessa ensimmäisessä interventiossa sadutimme lapsia heidän tavoistaan viettää aikaa kotona. Sadutustuokiossa oli kerrallaan mukana kaksi lasta. Lasten kertomusten muistiin merkitsemisessä voidaan käyttää useita eri tapoja, esimerkiksi miellekarttaa (Karlsson 2006, 11). Sadutusinterventioissamme toinen meistä sadutti lapsia ja toinen kirjasi heidän kertomansa ylös mahdollisimman tarkasti. Näiden kertomusten pohjalta laadimme neljä leikki-interventiota.

6.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus moninaisesta todellisuudesta. Tässä tutkimuksellisessa lähestymistavassa on tarkoituksena tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Arvot muovaavat sitä, miten ymmärrämme tutkimiamme ilmiöitä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Tässä tutkimuksellisessa lähestymistavassa mittausvälineiden sijaan tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa sekä keskusteluihin tutkittavien henkilöiden kanssa. Tiedonhankinnassa voidaan käyttää apuna myös testejä ja lomakkeita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 164.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen näkökulmasta olemme käyttäneet menetelmää, jossa tutkittavien ääni ja näkökulmat pääsevät esille. Kvalitatiivisen tutkimuksen metodeja ovat muun muassa ryhmähaastattelut, osallistava havainnointi ja teemahaastattelu. Tätä tutkimusmenetelmää käyttäessämme olemme valinneet kohdejoukon tarkoituksenmukaisesti. Tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Suunnitelmia muutetaan olosuhteiden niin vaatiessa ja tutkimus toteutetaan joustavasti. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 164.)

6.2 Lasten median käytön kartoittamista sadutusmenetelmän avulla

Sadutus on tilanne, jossa lapsi ja aikuinen kohtaavat toisensa. Sadutus tapahtuu ainutlaatuisesti lapsen ehdoilla. Aikuinen ja lapsi jakavat saduttamistilanteessa lapsen oman tarinan. Siinä lapsella on mahdollisuus viedä, kun taas aikuisen rooli on opetella seuraamaan lapsen ajattelua. Meillä saduttajina on opinnäytetyömme kautta mahdollista toimia lasten äänenkannattajina. Sadutusmenetelmällä voidaan etsiä ja löytää erilaisia näkökulmia sekä lähestymistapoja. Sadutuksen avulla voidaan tuoda lasten ajatukset aikuisten tietoisuuteen (Kempainen 2013.)

6.3 Leikin havainnointi

Havainnointi on yksi monista tutkimusmenetelmistä ja sen avulla saadaan kokonaisvaltaista tietoa siitä miten ihmiset toimivat. Havainnointi on ihmisten toiminnan ja käyttäytymisen tarkkailua. Tämän tutkimusmenetelmän avulla saadaan suoraa ja välitöntä tietoa organisaatioiden, ryhmien tai yksilöiden käyttäytymisestä sekä toiminnasta. Voidaan sanoa, että havainnointi on todellisen maailman ja elämän tutkimista, joka välttää keinotekoisuuden. Näin ollen se sopii hyvin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmäksi. Havainnointi sopii muun muassa vuorovaikutuksen tutkimiseen ja tilanteisiin, jotka ovat nopeasti muuttuvia sekä vaikeasti ennakoitavissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 199–200.)

Havainnoinnin menetelmiä on useita. Se voi olla luonnolliseen toimintaan mukautunutta ja täysin vapaata tai tarkasti järjesteltyä ja hyvin systemaattista. Lisäksi havainnoinnin menetelmä riippuu siitä, millainen havainnoijan rooli on tilanteessa. Hän voi olla täysin ulkopuolinen henkilö tai tarkkailtavan ryhmän jäsen. Systemaattista havainnointia käytetään enemmän kvantitatiivisessa tutkimuksessa, kun taas kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmänä käytetään osallistuvaa havainnointia. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa. Havainnoija pyrkii myös pääsemään tutkittavan ryhmän jäseneksi. Havainnoijalle muodostuukin usein ryhmässä jokin rooli. (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara 2003, 201-203.)

Lapsen tekemisiä seuraamalla ja kuulostelemalla aikuisella on mahdollisuus löytää lapsen maailma ja siihen kiinteästi kuuluva leikki. Aikuiset saattavat joskus kuvitella, että he voivat siirtää lapsiin vain ne asiat, jotka he itse kokevat tärkeiksi. On kuitenkin hyvin tärkeää pysähtyä kuuntelemaan ja katsomaan lasta, koska sitä kautta aikuisetkin voivat oppia jotain lasten tavasta ajatella. Aikuinen voi myös kadottaa lapsen ja tämän maailman, jos hän ei kohtaa lähellä elävää lasta tai lapsen elämä täyttyy kaikista aikuisten maailman vaikutteista. Kun aikuinen pyrkii aidosti tavoittamaan lapsen tavan toimia ja ajatella, hän voi sillä rikastuttaa myös omaa elämäänsä. (Hintikka 2009, 141.)

Tässä opinnäytetyössä olemme havainnoineet lasten leikkiä ja sen avulla saaneet selville millaisista leikeistä ja peleistä lapset pitävät. Havainnoinnin avulla olemme päässeet paremmin lähelle lasten maailmaa ja heidän tapaansa ajatella. Ryhmätilanteissa olemme olleet ”näkymättömiä ohjaajia” ja sivusta seuraajia. Tavoitteenamme on ollut antaa lapsille leikin ilo ja riemu vertaisryhmän kesken. Itse olemme olleet leikeissä ja peleissä läsnä, mutta emme ole osallistuneet toimintaan yhtenä leikkijöistä tai pelaajista. Havainnoinnin kannalta on ollut tärkeää, että pidättäydymme varsinaisesta toiminnasta, jotta havainnoinnille jää tarpeeksi aikaa.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISET RATKAISUT JA LUOTETTAVUUS

Ennen interventioiden aloittamista päiväkodissa meillä tuli olla sopimukset ja lupa-asiat hoidettuna. Lähetimme tutkimuslupa-anomuksen (LIITE 2) Kokkolan kaupungille toukokuussa 2013 ja saimme sieltä myöntävän viranhaltijapäätöksen (LIITE 3) saman kuukauden aikana. Opinnäytetyösopimuksen (LIITE 4) kirjoitimme päiväkodilla toukokuussa 2013. Tutkimuksen kohdistuessa lapsiin, tulee ottaa huomioon useita eettisyyteen liittyviä asioita. Tutkimuksesta lapsille koituvat haitat ja hyödyt täytyi kartoittaa. (Ruoppila, Kujala, Karila, Kinon, Niiranen & Ojala 1999; Alderson 1995, 28.) Opinnäytetyöstämme on lapsen kehityksen kannalta suuri hyöty. Lisäksi vanhemmat saavat tietoa lastensa mediakäyttäytymisestä ja siitä, mitä lapset tykkäävät leikkiä ja pelata. Lasten yksityisyys tulee turvata projektin aikana. On myös tehtävä selväksi, että tiedot, joita interventioissa saadaan, ovat luottamuksellisia. Omassa opinnäytetyössämme käytämme vain lapsen ikää ja keksittyjä nimiä, joista käy ilmi lapsen sukupuoli. Näin turvaamme lasten anonymiteetin.

Päiväkodin henkilöstö valitsi interventioihin ne lapset, jotka ovat järjestämässämme toiminnassa mukana sekä keväällä että syksyllä. He ottivat huomioon opinnäytetyön jatkuvuuden ja pyrkivät valitsemaan sellaiset lapset, jotka ovat samassa ryhmässä sekä keväällä että syksyllä. Menetelmät, joilla aineisto kerättiin, valitsimme lapsen iän ja kehitystason mukaan. Käytimme tiedonkeräysmenetelmänä sadutusta, koska se ei johdattele lasta liikaa vastauksissa. Valitsimme myös leikit ja pelit syksyn interventioihin lasten ikä- ja kehitystason mukaan.

Informoimme tutkimuksesta päiväkodin henkilökuntaa, lapsia ja heidän vanhempiaan. Annoimme lasten vanhemmille huolellisesti valmistellun kirjeen (LIITE 5), jossa kysyimme heidän suostumustaan lapsensa interventioihin osallistumiseen. Mainitsimme kirjeessä myös, että lapsia ei pysty tunnistamaan valmiista työstämme, jolloin heidän anonymiteetti säilyy. (Ruoppila ym. 1999.) Kaiken materiaalin, jota interventioissa keräsimme, pidimme vain omassa käytössämme. Varmistimme myös, että materiaali ei joudu kenenkään ulkopuolisen käsiin. Kun olimme saaneet

kirjoitettua raportin interventioista, kerätty aineisto hävitettiin polttamalla. Tutkimuksen tulokset julkaistiin paitsi valmiissa opinnäytetyössä, myös Kiviniityn päiväkodin lasten vanhemmille laaditussa tiedotteessa (LIITE 7) syksyllä 2013.

8 PROJEKTIN TOTEUTUS

8.1 Ensimmäinen ja toinen interventio, sadutus

Ensimmäisessä ja toisessa interventiossa sadutimme lapsia. Sadutuksen aiheena oli heidän mediakäyttäytymisensä ja suosikkitekemisensä kotona. Sadutuskerroille osallistui yhteensä kahdeksan lasta, joista neljä oli tyttöjä ja neljä poikia. Sadutus tapahtui erillisessä huoneessa, johon tuli kerrallaan kaksi lasta. Toinen meistä sadutti lapsia ja toinen kirjasi heidän vastauksiaan mahdollisimman tarkasti ylös. Pysyimme lapsia kertomaan aluksi, miten he viettävät aikaansa kotona. Osa lapsista kertoi jo tämän kysymyksen jälkeen median käytöstään. Jos median käyttö ei vielä tullut esille, tarkensimme heitä kertomaan nimenomaan median käytöstä. Tarkennukseksi kysyimme esimerkiksi katsovatko he kotona televisiota tai pelaavatko jotain tietokone- tai konsolipelejä.

8.2 Kolmas interventio, laululeikit 13.8.2013

Kolmas interventiokerta oli ensimmäinen leikki-interventiomme. Tuokion teemana olivat eläimet, ja valitsimme laululeikit teemaan sopiviksi. Tuokiossa oli paikalla kuusi lasta. Lisäksi yksi lastentarhanopettaja oli arvioimassa toimintaamme. Aloitimme tuokion tutustumalla lapsiin ja käytimme apuna pehmolelukoiraamme, Moskua. Kerroimme lapsille, että Moskuakin jännitti tulla päiväkotiin ja annoimme lasten kertoa omat nimensä sekä parhaat kesämuistonsa. Lapsi sai puheenvuoron saatuaan Moskun syliinsä. Pehmolelun käytön tarkoituksena oli rohkaista lapsia kertomaan itsestään ja ottamaan puheenvuoron ryhmässä.

Alkulauluksi olimme valinneet Huugi guugi –jumppalaululeikin, jota aiomme käyttää jokaisen leikki-intervention alussa. Näin lapset saavat purettua ylimääräistä energiaa, jotta he jaksavat keskittyä lauluihin sekä leikkeihin. Alkulaulun myötä he myös oppivat tietämään, että seuraavaksi on vuorossa jotakin meidän järjestämää toimintaa. Alkuleikin jälkeen toinen meistä kertoi omasta parhaasta kesämuistos-

taan, veneretkestä Moskun kanssa, jolla saimme pohjustettua seuraavan laululeikin. Laulu kertoi kultakaloista ja siihen liittyi myös leikki. Laululeikki oli lapsille ennestään tuttu, joten meidän ei tarvinnut opettaa sitä heille.

Kultakala-laululeikin jälkeen kyselimme lapsilta heidän lemmikeistään. Lapset vastailivat innokkaasti kysymyksiimme, ja vastausten avulla pääsimme seuraavaan laululeikkiin, joka kertoi mustasta kissasta. Seuraavan laululeikin toinen meistä pohjusti tarinalla tv:n katselusta kotona Moskun kanssa. Lapset saivat arvailla, mikä on sellainen eläin, jolla on kärsä ja suuret korvat. Arvattuaan tämän lähdimme lasten kanssa elefanttimarssille, joka oli myös lapsille tuttu laululeikki entuudestaan. Elefanttimarssi muodostui myös yhdeksi interventiomme suosikiksi laululeikeistä.

Intervention viimeiseksi varsinaiseksi laululeikiksi olimme valinneet Karhu nukkuu –laululeikin. Jätimme kyseisen laululeikin tarkoituksella viimeiseksi, koska tähän lauluun kuuluu hippaleikki, ja arvelimme lasten riehaantuvan siitä helposti. Ryhmä oli näin paremmin hallittavissa. Ennen Karhu nukkuu -laululeikkiä juttelimme lasten kanssa syksystä ja siitä, mitä eri eläimet tekevät talven tullessa. Lapset osasivat kertoa, että karhut menevät talviunille, ja keskustelimme myös lintujen ja muiden eläinten talvehtimisestä. Halusimme, että tuokioon sisältyy myös pieni tiedollinen osuus. Pyrimme kohtelemaan lapsia leikkiessä tasapuolisesti, jotta kaikki pääsisivät vuorollaan olemaan leikin ”pääosassa” olemalla karhuja.

Varsinaisten laululeikkien jälkeen kysyimme lapsilta, mitä he tuokiosta pitivät ja mikä laululeikeistä oli mieluisin. Jokainen sai taas vuorollaan ottaa Moskun syliinsä ja kertoa oman mielipiteensä. Intervention loppuksi lauloimme loppulaulun, joka myös lauletaan jokaisessa interventiossa viimeisenä. Halusimme joka intervientokerralle saman loppulaulun, sillä se lopettaa jokaisen leikkituokion luonnollisesti. Loppulaulumme on tunnettu Soittorasia-laulu.

8.3 Neljäs interventio, näytelmäleikki 15.8.2013

Neljänten interventioon teimme paljon pohjatyötä, koska meillä ei ollut sitä varten mitään valmista materiaalia. Teemana oli näytelmäleikki ja valitsimme interventiota varten neljä lapsille tarkoitettua satua. Tarkoituksenamme oli esittää lapsille paperinukketeatteria, johon he pääsisivät myös itse osallistumaan. Askartelimme interventiota varten saduissa tarvittavat paperinukkehahmot ja niissä tarvittavat kulissit ja muut rekvisiitat. Valitsimme sellaisia satuja, joissa oli useita eri hahmoja siltä varalta, että lapsia olisi useampia. Tavoitteenamme oli, että kaikki pääsevät osallistumaan ja saavat sitä kautta kasvulle ja kehitykselle tärkeitä onnistumisen kokemuksia.

Interventioon osallistui tällä kertaa viisi lasta. Oman haasteensa interventioihin ja niiden valmisteluun tuo se, että lasten tarkkaa lukumäärää ei tiedetä etukäteen, koska Kiviniityn päiväkotia on vuoropäiväkotia. Aloitimme interventiomme taas nimikierroksella, jossa käytimme taas Mosku -pehmolelukoira apuna. Koimme nimikierroksen tarpeelliseksi, koska mukana oli taas uusia lapsia, jotka eivät olleet edellisessä interventiossamme mukana. Oman nimen lisäksi lapset saivat kertoa myös oman lempisatunsa, jolla pohjustimme tulevaa näytelmäleikkiä. Ennen näytelmien aloittamista jumppasimme ja lauloimme taas ainakin osalle lapsista tutun Huugi guugin.

Ensimmäisen sadun nimi oli Jänis ja kilpikonna. Esitimme sen lapsille niin, että toinen meistä luki sadun ja toinen liikutti paperinukkeja. Sammutimme ennen esitystä huoneesta valot ja lisäsimme kohdevalon näyttämölle. Tavoitteenamme oli saada esityksestä tunnelmallisempi. Lapset saivat toimia ensimmäisessä näytelmässä yleisönä, koska halusimme näyttää esimerkkiä paperinukeilla näyttelemisestä ja rohkaista lapsia osallistumaan. Lapset seurasivat esitystä tarkkaavaisesti ja mielenkiinnolla, joten ajattelimme, että osa lapsista pääsee näyttelemään jo seuraavaan satuun.

Toiseksi saduksi valitsimme Kultakutri ja kolme karhua, koska ajattelimme sen olevan kaikille lapsille tuttu satu. Valitsimme lasten joukosta kolme ensimmäistä, jotka pääsivät näyttelemään paperinukkekarhuja. Toinen meistä luki sadun ja toinen ohjasi lapsia sekä auttoi lapsia liikuttelemaan paperinukkejaan sadun oikeissa kohdissa. Paperinukeilla näyttelemisessä olennaisia asioita olivat oman vuoron odottaminen ja muiden huomiointi. Rohkaisimme lapsia taputtamaan itselleen ja toisilleen jokaisen esityksen jälkeen, koska näin he tuntevat itsensä tärkeiksi ja ainutlaatuisiksi. Halusimme myös opettaa lapsille, että esitysten jälkeen on kohteliasta taputtaa.

Interventiossa meillä oli satuja yhteensä viisi ja lapset pääsivät vuorollaan esittämään niihin paperinukeilla. Sadut olivat Jänis ja kilpikonna, Kultakutri ja kolme karhua, Kolme pukkia, Unten mailla sekä Susi ja seitsemän pientä kiliä. Valitsimme sadut tarkoituksella niin, että osa saduista oli lapsille entuudestaan tuttuja ja osa uusia. Osa saduista sisälsi myös opetuksen. Näytelmien jälkeen kysyimme lapsilta mielipidettä siitä, mitä he pitivät esityksestä ja paperinukeilla näyttelemisestä. Palaute oli jälleen innostunutta ja positiivista. Lopuksi lauloimme osalle jo tutuksi tulleen loppulaulun.

8.4 Viides interventio, ulko- / Liikuntaleikki 20.8.2013

Ilmoitimme jo edellisessä interventiossamme, että pidämme lapsille seuraavalla kerralla ulkoleikkejä. Kun menimme päiväkodille, lapset olivat jo valmiina ulkona odottamassa leikkituokion alkua. Tällä kertaa interventioon osallistui kahdeksan lasta, joka oli tähän mennessä suurin määrä. Ulkoleikki-intervention aluksi pyysimme lapset piirtämämme ympyrän keskelle ja esittelimme taas itsemme ja Moskun, koska mukana oli jälleen uusia lapsia. Myös lapset saivat esitellä kertauksena itsensä meille, ja kun he vuorollaan saivat Moskun syliinsä, he saivat kertoa oman nimensä ja lempiulkoleikkinsä. Esittelyn jälkeen lauloimme ja jumppasimme taas alkulauluna tutuksi muodostuneen Huugi guugin.

Ensimmäiseksi leikiksi olimme valinneet Väri-leikin. Värissä yksi leikkijöistä valitaan väriksi, joka on seliksi muihin. Hän aloittaa leikin sanomalla esimerkiksi ”Ne saavat liikkua kolme kukon askelta, joilla on vaatteissaan keltaista.” Sitten ne leikkijät saavat liikkua ilmoitetun määrän tiettyjä askeleita, joilla on nimettyä väriä vaatteissaan. Lapset saivat käyttää leikissä niitä värejä ja numeroita, joita osasivat ja askelpituuksia oli kahta erilaista; pieni tipun askel ja iso kukon askel. Muihin valitsemiimme leikkeihin verrattuna Värissä oli monimutkaisimmat säännöt, minkä vuoksi valitsimme sen ensimmäiseksi, koska ajattelimme, että lapset jaksaisivat silloin keskittyä parhaiten.

Haastavien sääntöjen ja runsaan ohjauksen myötä leikimme värileikkiä vain kaksi kierrosta ja sen jälkeen päätimme vaihtaa helpompaan ja lapsille luultavasti myös tutumpaan leikkiin, X-hippaan. X-hipan säännöissä sanotaan, että yksi leikkijöistä valitaan hipaksi, joka yrittää ottaa toisia leikkijöitä kiinni. Kun hän saa jonkun kiinni, kiinni jäänyt joutuu jäämään X-asentoon. Muut leikkijät, joita hippa ei ole saanut vielä kiinni voivat ”pelastaa” X-asennossa olevan halaamalla häntä. Leikki oli silmin nähden lapsille tutumpi ja mieluisampi kuin edellinen, mutta leikkialueen rajojen noudattaminen tuotti hankaluuksia. Kun osa lapsista alkoi kyllästyä leikkiin, jatkoimme tuokiotamme seuraavalla leikillä, jonka nimi on ”Kuka pelkää rosvoa?”.

”Kuka pelkää rosvoa” -leikissä maahan piirretään kolme samansuuntaista viivaa, joiden etäisyys toisistaan on sama. Rosvoksi valittu leikkijä asettuu keskimmaiselle viivalle ja muut leikkijät toisen ulommaisista viivoista taakse. Rosvo huutaa ”Kuka pelkää rosvoa” ja muut leikkijät yrittävät päästä rosvon ohi, toisen ulommaisista viivoista taakse. Jos rosvo saa muita leikkijöitä kiinni, myös heistä tulee rosvoja. Kun kaikista leikkijöistä on tullut rosvoja, leikki päättyy. Tämä leikki oli lapsille mieluinen, ja he osasivat myös leikkiä sitä todella hyvin. Väsymys alkoi kuitenkin jo näkymään lapsista, joten päätimme ottaa enää yhden leikin, vaikka suunnitelmas- sa meillä oli jäljellä vielä kaksi leikkiä.

Viimeiseksi leikiksi otimme polttopallon. Polttopallo -leikissä leikkijät menevät piirretyn ringin keskelle ja yksi valitaan polttajaksi. Me itse päätimme toimia polttajina koko viimeisen leikin ajan. Polttajien tavoitteena on polttaa ringin sisällä olijoita

heittämällä heitä pallolla lantiosta alaspäin. Kun pallo osuu ringin sisällä olevaan leikkijään, myös hänestä tulee polttaja. Leikki loppuu, kun kaikki ringin sisällä olevat leikkijät ovat palaneet. Pelasimme muutaman kierroksen polttopalloa, minkä jälkeen lopetimme tuokiomme lyhyeen palautekyselyyn ja Soittorasia -loppulauluun.

8.5 Kuudes interventio, sääntöleikki (lautapelit) 22.8.2013

Kysyimme jo edellisen interventiomme lopuksi päiväkodin henkilökunnalta, minkälaisia lautapelejä heillä on päiväkodissa ja mitä lapset tykkäävät pelata. Saimme muutaman suosikkipelin nimen tietoomme ja menimme lautapelipäivänä päiväkodille jo puolta tuntia aikaisemmin, jotta voimme valita lopulliset pelit, joita aiomme interventiossamme käyttää. Tällä kerralla interventioomme oli tulossa seitsemän lasta, ja päätimme, että pelaamme pienryhmissä. Sovimme, että toinen meistä on neljän ja toinen kolmen lapsen kanssa. Henkilökunnan suositusten ja omien ajatustemme perusteella valitsimme tuokioon neljä peliä; Loton, Kanin loikan, muistipelin ja Afrikan tähden. Ajattelimme, että pelaamme pienryhmissä aluksi Lottoa, Kanin loikkaa ja muistipeliä ja viimeisenä teemme ison ryhmän ja lapset saavat pareittain pelata Afrikan tähteä.

Tälläkin kertaa lauloimme alussa Huugi guugin ja lapset saivat taas vuorotellen ottaa Mosku -pehmolelukoiran syliinsä ja kertoa oman nimensä lisäksi hauskimman lautapelin, jota ovat pelanneet. Yhteisen alkuhetken jälkeen siirryimme pienryhmiin pelaamaan. Tällä interventiokerralla lapset olivat alusta asti melko levottomia, mikä vaikutti pelihetken sujuvuuteen ja etenemiseen. Pienryhmissä pelaaminen sujui melko hyvin, ja he jaksoivat keskittyä tekemiseen. Kun noin puolen tunnin pienryhmäpelaamisen jälkeen siirryimme pareittain pelaamaan Afrikan tähteä, lapset olivat jo todella väsyneitä ja levottomia. Sen vuoksi päätimme muuttaa hieman pelin sääntöjä ja se pari voitti pelin, joka löysi ensimmäisenä jonkin timantin.

Kun Afrikan tähti -peli saatiin päätökseen, siirryimme lasten kanssa lattialle piiriin. He saivat taas vuorotellen kertoa mielipiteensä, mikä peli on kotona mukavin, mitä he olivat pelanneet. Suurin osa lapsista mainitsi suosikkipelikseen jonkin lautapelelin, kuten muistipelin, päivän teeman mukaisesti. Osa lapsista mainitsi suosikkipelikseen jonkin tietokoneella pelattavan pelin, siitä huolimatta, että yritimme kysymyksessä viitata nimenomaan lautapeleihin. Pohdimme intervention jälkeen, että media on nykyajan lapsilla osa jokapäiväistä arkea. Perinteisten leikkien ja pelien rinnalla lapset käyttävät entistä enemmän myös televisiota, tietokonetta ja erilaisia pelikonsoleja.

8.6 Seitsemäs interventio, roolileikki 27.8.2013

Seitsemännen intervention teemaksi valitsimme roolileikin, tarkemmin lääkärileikin. Jaoimme lapset kahteen ryhmään siten, että ensimmäiseen ryhmään tuli kolme ja seuraavaan neljä lasta. Intervention aluksi istuimme piiriin ja kerroimme lapsille Moskun olevan sairaana ja siksi joutuneen jäämään kotiin lepäämään. Tämän jälkeen kyselimme lapsilta, ovatko he käyneet lääkärissä tai neuvolassa ja mitä siellä tehtiin. Jokainen lapsi kertoi omista lääkärikokemuksistaan. Seuraavaksi luimme lapsille sadun nimeltä Miina ja Manu lääkärissä, johon sisältyi useampi erilainen tarina lasten lääkärikäynneistä. Sadun tarkoituksena oli johdatella lapsia tulevaan roolileikkiin.

Ennen interventiota olimme järjestelleet lääkärin tavaroita pöydälle, joihin lapset saivat tutustua ennen varsinaista lääkärileikkiä. Lapset saivat vuorollaan toimia lääkäreinä ja potilaina. Jouduimme melko paljon auttamaan lapsia pääsemään leikin alkuun, ja lapset vaikuttivat hieman jännittyneiltä, eivätkä täysin uskaltaneet heittäytyä rooleihinsa. Lyhyen leikkiajan jälkeen keskustelimme lasten kanssa, miten lääkäri- tai muita roolileikkejä on mahdollista leikkiä myös kotona. Lopuksi siirryimme piiriin ja lauloimme tutun loppulaulun.

9 SADUTUKSESTA SAATU MATERIAALI JA LEIKIN HAVAINNOT

9.1 Lasten kertomukset median käytöstään sadutuksessa

Sadutuskertojen aikana lapset kertoivat pääsääntöisesti melko avoimesti siitä, mitä he yleensä tekevät kotona, kun pääsevät päiväkodista ja mikä on heidän suosikkitekemistään. Kaksi haastateltavista lapsista ei kuitenkaan suostunut puhumaan sadutuksen aikana mitään, vaikka yritimme rohkaista heitä tarkentamaan kertomusta. Muiden pienryhmien lapset kertoivat hyvin avoimesti myös omasta mediankäytöstään ja millaisia medioita heillä kotona on.

Sadutuksessa pojilla suosikkileikeiksi nousivat selkeästi pyssy-, auto- ja ulkoleikit, jotka ovat heidän kertomansa mukaan toimintapainotteisia leikkejä. Tyttöillä esiin nousivat selkeimmin nukke-, koti- ja prinsessaleikit, jotka ovat suurimmaksi osaksi roolileikkejä. Tytöt mainitsivat myös kuuntelevansa musiikkia ja suosikkikappaleita olivat radiokanavillakin paljon soitettavat hitit. Kysyimme lapsilta myös heidän television katselustaan ja muun median käytöstä, kuten erilaisten pelien pelaamisesta. Lapset kertoivat katsovansa televisiosta lastenohjelmia, mutta myös heitä vanhemmille tarkoitettuja ohjelmia.

Mä oon kattonu aika vaarallista ohjelmaa... Se on kymmenen vuotiaille. (Poika 4v.)

Mä pelaan semmosia aikuisten pelejä, mutta mä saan niitä pelata. (Tyttö 4v.)

Lapset osasivat itse selkeästi kertoa, mitkä olivat sellaisia ohjelmia, jotka eivät ole heidän ikäryhmälleen sopivia. Osa lapsista mainitsi sadutuksen aikana myös, että osa tietokonepeleistä ja televisio-ohjelmista pelottaa heitä. Lasten kertoman mukaan osassa peleistä ja televisio-ohjelmista on ollut myös väkivaltaa, lyömistä ja ampumista. Yksi lapsista kertoi, että hänellä on pelipäivä, jolloin hän saa pelata tietokoneella tietyn ajan. Osa lapsista taas kertoi, etteivät he saa pelata tietoko-

neella lainkaan. Lasten kertomuksista nousi esille selkeästi myös perheenjäsenten kanssa yhdessä tekemisen tärkeys.

Me tehtiin veljen kans eilen maja. Siihen tuli peittoja ja tyynyjä ja leikittiin siellä. Sitten me katottiin Pikkukakkosta. (Tyttö 4v.)

9.2 Lasten leikin havainnointi interventioissa

Leikki-interventioita pitäessämme keskityimme lasten havainnointiin ja pyrimme sitä kautta saamaan selville, mistä tekemisestä lapset nauttivat eniten. Käyttämämme lelukoira, Mosku, oli kokemuksemme mukaan hyvä, lapsia rohkaiseva elementti interventioissamme. Lapset pystyivät hyvin samaistumaan Moskuun, ja se selkeästi rohkaisi heitä osallistumaan leikkeihin. Myös Huugi guugi -laululeikki toimi mielestämme hyvin interventioiden yhteen kokoajana, ja lapset oppivat tietämään, että se liittyy aina meidän pitämiimme leikkituokioihin. Lapsiryhmä, joka oli interventioissamme mukana, oli melko rauhallinen, ja heidän kanssaan oli helppo ja mukava työskennellä. Ryhmässä ei myöskään ollut kovin paljon vaihtuvuutta, mikä helpotti paljon interventioiden suunnittelua ja toteutusta.

Ensimmäisen varsinaisen leikki-interventiomme teemana olivat laululeikit, joiden aiheina olivat erilaiset eläimet. Lasten kertoman perusteella suosikkilaululeikeiksi muodostuivat Elefanttimarssi sekä Karhu nukkuu ja suullinen palaute lapsilta oli positiivista. Työelämäohjaajamme kertoi intervention jälkeen, että useimmat leikeistä olivat lapsille tuttuja, mikä vaikutti varmaankin osaltaan siihen, että leikit onnistuivat niin sujuvasti. Laululeikki-interventiossa tekemämme havainnoinnin perusteella Karhu nukkuu -leikki innosti lapsia eniten, ja he myös kiljahtelivat spontaanisti sen aikana. Lapset keskittyivät vain leikkiin ja yhteiseen tekemiseen ja olivat iloisia ja hyvin innostuneen oloisia.

Toisessa leikki-interventiossa meillä oli aiheena näytelmäleikki, ja toteutimme sen nukketeatterin avulla. Esitimme ensin lapsille yhden sadun niin, että lapset saivat kuunnella lukemaamme satua ja katsoa siihen kuuluvaa paperinukke-esitystä.

Muissa saduissa lapset saivat itse liikutella satuun kuuluvia nukkeja tekemissämme lavasteissa niin, että osa lapsista oli aina yleisönä ja osa esiintyjinä. Lapset halusivat innokkaasti esittää paperinukeilla sadun mukaista kertomusta toisilleen. Yleisönä olevat lapset kyllä jaksoivat kuunnella satua, mutta odottivat hyvin innokkaasti omaa esiintymisvuoroaan. Lasten innokkuudesta nukketeatteria kohtaan kertoi myös se, että he olisivat halunneet viedä kotiin tekemiämme nukkeja. Nukkejen antamisen sijaan kannustimme lapsia tekemään omat nukket kotona ja esittämään niillä näytelmiä vaikka perheenjäsenilleen.

Kolmas leikki-interventiomme oli ulko- ja liikuntaleikki-interventiomme. Tämä interventio oli kaikista haastavin suunnitella ja toteuttaa, koska emme tienneet, millaisia liikuntaleikkejä lapset ovat päiväkodissa leikkineet. Havaintojemme perusteella lapset olivat innostuneimpia Kuka pelkää rosvoa? -leikistä. Pohdimme, että tämä johtui luultavasti siitä, että kyseisessä leikissä on selkeät hippaleikin säännöt, joita kaikki osasivat noudattaa. Haastavin ja havaintojemme perusteella lasten mielestä tylsin leikki oli väri, koska siinä on useita eri sääntöjä ja lasten täytyy osata luetella monia eri värejä ja numeroita. Havaitsimme myös, että kuten 4–5-vuotiaille lapsille on tyypillistä, häviäminen oli useille lapsille vaikeaa ja he yrittivät keinolla millä hyvänsä voittaa leikin. Emme onnistuneet tässä interventiossa ihan toivomallamme tavalla, koska emme mielestämme saaneet lapsia innostettua tarpeeksi. Liikuntaleikkien liian vaikeiden sääntöjen vuoksi he eivät voineet nauttia liikunnan tarjoamasta riemusta ja hyvästä mielestä.

Neljännän leikki-interventiomme aiheena oli sääntöleikki, jonka toteutimme lautapeliin pelaamisen muodossa. Pelasimme ensin pienryhmissä ja lapset jaksoivat keskittyä hyvin. Se kertoi mielestämme siitä, että lapset olivat peleistä aidosti kiinnostuneita ja pitivät pelaamisesta. Pelien säännöt olivat myös melko yksinkertaiset, ja lasten oli helppo noudattaa niitä. Viimeinen peli, Afrikan tähti, oli kuitenkin heidän ikätasolleen liian haastava, eivätkä he jaksaneet enää keskittyä niin pitkäkestoiseen peliin, jossa oli niin monta sääntöä.

Viidennen ja viimeisen interventiomme teemana oli roolileikki. Osa lapsista oli hyvinkin innokkaita pukemaan lääkärin takin päälleen ja tutkimaan toisia lapsia erilai-

silla lääkrileikkivälineillä. Havaitimme, että oma ohjaamisemme leikissä vaikutti sen spontaaniuteen, eikä osa lapsista halunnut toimia lääkrinä eikä edes välttämättä potilaana. Roolileikin tulisi olla lapsilähtöistä, ja se onnistuisi paremmin, kun lapset saisivat tehdä siitä enemmän omannäköisensä, eikä siinä ole välttämättä aikuisia seuraamassa vieressä. Lapset kuitenkin kertoivat innokkaana, millaisia roolileikkiin liittyviä välineitä heillä on kotona, ja uskomme, että he innostuivat interventiomme jälkeen ehkä niistäkin eri tavalla.

10 ARVIOINTI

10.1 Interventioiden arviointi

Kun saimme Kiviniityn päiväkodin yhteistyökumppaniksemme, sovimme heti ensimmäisellä tapaamiskerralla päiväkodin johtajan ja yhteyshenkilömme kanssa kaikki tulevat interventiokertojen päivämäärät sekä tarkat kellonajat valmiiksi. Näin meidän oli helppo suunnitella ja toteuttaa interventiomme järjestelmällisesti. Interventioiden etukäteissuunnittelulla pyrimme siihen, että lasten vaihtuvuus olisi interventioissa mahdollisimman vähäinen. Vaihtuvuudelta ei voinut kuitenkaan täysin välttyä, koska Kiviniityn päiväkotona on vuoropäiväkotona ja lapset ovat siellä perheen tarpeiden mukaan joko aamu- tai iltapäivästä.

Ensimmäiset interventiot, joissa sadutimme lapsia, olivat haasteellisia, koska emme olleet tavanneet lapsia aiemmin. Tilanne oli uusi sekä meille, että lapsille. Sadutuskerrat olisivat vaatineet tutustumista lapsiin etukäteen, käyttäen apuna esimerkiksi joitain tutustumisleikkejä. Näin lapset olisivat saattaneet olla avoimempia ja rennompia sadutustilanteessa. Olimme kuitenkin positiivisesti yllättyneitä siitä, että tutustumisen puuttumisesta huolimatta lapset kertoivat melko avoimesti heidän tekemisistään kotona, mediankäyttö mukaan lukien. Saimme sadutusinterventioilta paljon hyvää materiaalia sekä vinkkejä leikki-interventioiden suunnittelua varten.

Pidimme sadutusinterventiot keväällä 2013 ja leikki-interventiot syksyllä samana vuonna. Kesän aikana suunnittelimme tulevien leikki-interventioiden sisällöt ja teemat, joiden suunnittelussa käytimme apuna sadutusinterventioista saatua materiaalia. Kesän aikana perehdyimme paljon leikki-aiheeseen, ja tietoperustaa kirjoittaessamme esille nousi keskeisiä leikin lajeja, jotka halusimme huomioida interventioissamme. Interventioidemme keskeisiksi teemoiksi nousivat laululeikki, näytelmäleikki, sääntöleikki, johon kuuluvat ulkoleikit ja lautapelit, sekä roolileikki. Käytimme interventioiden suunnitteluun paljon aikaa ja luovuutta. Materiaalia ostimme kaupasta sekä lainasimme kirjastosta ja päiväkodilta.

Oman haasteensa interventioihin toi lasten vaihtuvuus ja se, että emme tunteneet lapsia entuudestaan. Lisäksi haastavaa oli se, ettemme tienneet etukäteen minkälaisia pelejä, leikkejä ja muita aktiviteetteja lapsilla on aikaisemmin ollut päiväkodissa. Myös tuokioiden pituutta oli vaikea arvioida, sillä emme tienneet kuinka kauan lapset jaksavat keskittyä yhteen tekemiseen. Vaikka olemme olleet harjoittelussa päiväkodeissa ja työskennelleet 4–5-vuotiaiden lasten kanssa, joissakin leikeissä sekä peleissä meille tuli yllätyksenä se, etteivät heidän ikäisensä kykene omaksumaan useita päällekkäisiä sääntöjä, esimerkiksi ulkoleikeissä. Tämä aiheutti lapsissa levottomuutta, ja tällöin meidän oli myös vaikeampi hallita ryhmää.

Kuten jo aikaisemmin mainitsimme, Kiviniityn päiväkotia on vuoropäiväkotia ja lasten määrää interventioissa oli tämän vuoksi vaikeaa arvioida etukäteen. Se toi lisää haastetta tuokioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Useimmiten lapsia oli interventioissa mukana viisi tai kuusi, mutta parhaimmillaan heitä saattoi olla jopa kahdeksan. Kun lapsia oli interventioissa paljon, huomasimme, että ryhmän hallinta oli tällöin vaikeampaa ja sääntöjen opettelu uusiin leikkeihin lapsille haastavaa. Jouduimme muokkaamaan valmiita interventiosuunnitelmia niin sanotusti paikan päällä, jos havaitsimme lapsissa levottomuutta sekä kärsimättömyyttä.

Halusimme säilyttää kaikkien interventioiden välillä niin kutsutun punaisen langan. Meillä oli jokaisen intervention alussa sama alkulaulu, johon kuului myös jumppaliikkeitä. Jokainen interventio lopetettiin aina samaan loppulauluun, jolloin lapset tiesivät, milloin tuokiomme päättyy. Käytimme interventioissa myös maskottia, lelukoira, jolle annoimme nimeksi Mosku. Aluksi Moskun tarkoitus oli rohkaista lapsia. Ajattelimme, että heidän olisi helppo samaistua Moskuun, jonka kerroimme myös jännittävän kovasti päiväkotiin tulemistaan. Interventioiden edetessä Moskusta muodostui lasten suosikki, ja aloitimme jokaisen intervention, niin että lapset saivat kertoa muistutukseksi oman nimensä sekä intervention teemaan liittyvän mielipiteensä. Esimerkiksi näytelmäleikkituokiossa jokainen lapsi sai Mosku sylissään vuorollaan kertoa oman lempisatunsa. Kysyimme samaan tapaan lasten mielipidettä interventiosta jokaisella kerralla ennen loppulaulua.

10.2 Tavoitteiden toteutuminen

TAULUKKO 3. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Toteutuminen
<p><u>Tulostavoitteet:</u> Valmis projektiopinnäytetyö ja valmistuminen sosionomiksi</p>	Opinnäytetyö valmis lokakuussa 2013 ja valmistuminen joulukuussa 2013
Herättää ajatuksia lasten median käytön vaikutuksista, leikin vahvistaminen, lapsen tarpeiden yksilöllinen huomiointi	Lasten vanhemmat saivat pohdittavakseen, kuinka media vaikuttaa heidän lapsensa ja kuinka iso osa arkea median käyttö heidän perheessään on. Lapset saivat myös ideoita leikkeihinsä sekä päiväkotiin että kotiin
Ryhmätoiminnan kehittäminen sekä erilaisista leikeistä kiinnostuminen ja innostuminen leikkiin lapselle luonnollisena toiminta-muotona	Lapset oppivat vuoron odottamista ryhmässä ja toisten huomioimista esimerkiksi puheenvuoron antamisessa. Havaintojemme perusteella lapset selkeästi innostuivat erilaisista leikeistä ja nauttivat päästessään itse toimimaan
<p><u>Toiminnalliset tavoitteet:</u> Ammatillisen osaamisen kehittäminen sosionomin kompetenssit huomioiden, havainnointimenetelmien hallinta, aikataulut, projektin loppuun saattaminen</p>	Koemme, että ammatillinen osaamisemme on projektin myötä kehittynyt ja valmiutemme toimia varhaiskasvatuksen ammattilaisina ovat jo hyvät. Hallitsemme havainnointia työmenetelmänä paremmin ja koemme havainnoinnin olevan varhaiskasvatuksessa toimiessamme automaattisempaa. Pysyimme suunnittelemasamme aikataulussa ja projekti valmistui sille varatussa ajassa.
Lapsiryhmän ikätasolle sopivien leikkien valitseminen huomioon ottaen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun. Toiminnan pohjautuminen VASU:un.	Valitsemamme leikit ja pelit soveltuivat pääsääntöisesti lasten ikätasolle. VASU:n tavoitteet toteutuivat toiminnassamme – huomioimme lasten omat toiveet ja tarpeet, sekä vahvistimme leikkiä lasten arjessa. Myös lasten yksilöllisyys huomioitiin.
Leikin ilon ja riemun löytäminen, leikin vahvistaminen	Havainnoimme jokaisella interventiokerralla, että lapset pääsääntöisesti aidosti innostuivat ja nauttivat valitsemistamme peleistä ja leikeistä. Interventiomme sisälsivät niin vanhoja ja lapsille entuudestaan

	tuttuja leikkejä, kuin uudempiakin ideoita
<u>Oppimistavoitteet:</u> Ryhmänohjaustaitojen vahvistuminen, lasten motivointi, projektin suunnittelu ja toteutus	Ryhmänohjaustaitomme vahvistuivat selkeästi ja interventioita toteuttaessamme saimme lisää itsevarmuutta. Huomasimme myös kuinka tärkeää on osata motivoida lapsia toimintaan ja itse käytimme motivointiin apuna interventioiden maskotiksi muodostunutta lelukoiraa, johon lasten oli helppo samaistua. Projektin eri vaiheet tulivat meille opinnäytetyötä tehdessä tutuiksi ja projektin suunnittelutaitomme ovat kehittyneet.
Monipuolisten leikkien käyttö ja lasten motivointi erilaisiin leikkeihin päiväkodin arjessa	Lapset saivat leikkiä interventioissamme erilaisia leikkejä ja saavat niistä ideoita myös omiin leikkeihinsä arjessa. Myös päiväkodin henkilökunta sai ideoita päiväkodin arjessa tehtäviin tuokioihin.
Ryhmätaitojen opettelu, uusien leikkien oppiminen, jo opittujen leikkien mieleen palautuminen, leikin vahvistuminen arjessa	Lapset oppivat interventioissamme erilaisia ryhmätaitoja, kuten toisten kuuntelemista ja vuoron odottamista. Tarkoituksenamme oli vahvistaa jo ennestään tuttujen leikkien leikkimistä sekä tuoda tutuksi uudempia leikki-ideoita, joita lapset voivat leikkiä sekä päiväkodissa että kotona.

10.3 Työelämäohjaajan antama arviointi

Teimme työelämäohjaajallemme palautelomakkeen (LIITE 6), jossa hän sai arvioida opinnäytetyömme hyödyllisyyttä ja ryhmänohjaustaitojamme. Ohjaajamme koki, että opinnäytetyöstämme oli lapsille hyötyä, koska he saivat toimia yhdessä oman ryhmänsä kanssa sekä ryhmärajojen yli. Päiväkodissa on harvoin resursseja lasten toimintaan useiden ryhmien kesken. Draama-/satutuokio palautti ohjaajalle mieleen satujen erilaiset toteuttamistavat, joita päiväkodin arjessa ei välttämättä aina muista. Lisäksi hän kokee, että on välillä hyvä nähdä myös, miten muut to-

teuttavat asioita. Siitä saa uudenlaista näkökulmaa myös omaan toimintaan ja mieleen palautuu erilaisia toimintatapoja.

Pihaleikit antoivat ohjaajan mukaan lapsille uusia ideoita vapaaseen ulkoiluun ja viisivuotiaat nauttivat tekemisestä oman ikäryhmänsä kesken. Ohjaaja koki, että leikkituokioissamme oli selkeä rakenne, johon lelukoira, Mosku, toi mukavan lisän. Laululeikit ja näytelmäleikki olivat hänen mukaansa hyviä kokonaisuuksia, joissa saimme pidettyä ryhmän hyvin hallussa. Olimme hänen mielestään huomioineet hyvin lasten osallistamisen, ja tuokiot sisälsivät myös jo lapsille ennestään tuttuja lauluja ja satuja. Liikuntaleikit olivat myös ohjaajan mukaan haastavampia ohjauksellisesti, koska leikeissä tuli liian paljon uusia sääntöjä lapsille omaksuttavaksi. Haasteista huolimatta saimme hänen kokemuksensa mukaan lapset osallistumaan liikuntaleikkeihin ja herättämään heidän kiinnostuksensa uudelleen.

11 POHDINTA

Koemme, että olemme saaneet projektiopinnäytetyön tekemisen kautta sellaisia valmiuksia, jotka ovat meille hyödyllisiä tulevassa työelämässä. Projektin toteutus on ollut ajoittain hyvin haasteellista, ja erityisesti suunnittelu on ollut aikaa vievää. Tuokioiden suunnittelusta on myös tulevaisuudessa paljon hyötyä ajatellen lastentarhan opettajan työtehtäviä, joissa toiminnan suunnittelu on keskeinen työtehtävä. Asiakastyön kompetenssit olivat yksi keskeisimmistä kompetensseista opinnäytetyömme kannalta. Myös toiminnan suunnittelu kuuluu asiakastyön kompetensseihin. Suunnittelussa otimme huomioon varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet sekä pyrimme suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan pedagogisesti tavoitteellista ja kehittävää toimintaa lapsille.

Projektin aikana saimme huomata sen, kuinka yksilöllinen jokainen lapsi on ja kuinka se esimerkiksi motivoinnissa tulee huomioida. Opimme, että on tärkeää arvioida ja havainnoida lapsiryhmän ja lapsen yksilöllisiä tarpeita. Interventioissamme ohjasimme ja tuimme heitä kehityksessä, kasvussa ja oppimisessa. Vuorovaikutteisissa ryhmätilanteissa lasten kanssa ymmärsimme tasa-arvoisen vuorovaikutuksen merkityksen. Nämä osa-alueet kuuluvat myös asiakastyön osaamisen kompetensseihin. Lasten erilaisuus ja yksilöllisyyden huomiointi tuo lisähaasteensa varsinkin suurempien lapsiryhmien ohjaukseen. Tärkeää on se, että me toiminnan ohjaajina olemme aidosti innoissamme ja täysillä mukana toiminnassa, sillä jo pelkästään se saa lapset innostumaan. Huomasimme, että motivoinnissa erityisen tärkeää on tuokion hyvä suunnittelu.

Ammatillisuutemme on kehittynyt opinnäytetyöprojektin myötä paljon. Kynnys pitää lapsille erilaisia tuokioita on madaltunut ja uskallamme asettaa tulevaisuudessa itsellemme korkeampia tavoitteita. Lasten kanssa työskenneltyämme olemme oppineet myös tarpeen mukaan joustamaan alkuperäisestä suunnitelmasta ja osaamme paremmin arvioida lasten ikä- ja kehitystasoa suhteessa leikkien ja pelien haastavuuteen. Myös varhaiskasvatuksen eettiset kompetenssit muodostuivat opinnäytetyömme kannalta tärkeiksi. Ymmärryksemme lapsuuden ainutkertaisu-

desta on lisääntynyt ja toimintaamme interventioissa ohjasivat lapsilähtöisyyden periaatteet.

Ryhmänohjaustaitomme ovat projektin aikana kehittyneet paljon. Osaamme nyt huomioida sellaisia tärkeitä seikkoja ryhmän ohjauksessa ja hallinnassa, joihin emme välttämättä olisi aikaisemmin osanneet kiinnittää huomiota. Lasten kanssa työskenneltäessä on tärkeää asettaa heille selkeät rajat, ja olla sitä kautta turvallinen aikuinen. Projektin myötä itsevarmuutemme ryhmän ohjauksessa on kasvanut ja tulevaisuudessa kykenemme rohkeammin ohjamaan lapsiryhmiä. Pidämme tärkeänä sitä, että koemme aidosti saavuttaneemme jotakin hyödyllistä ja arvokasta projektin tekemisen aikana. Olemme oivaltaneet sen, kuinka tärkeää toiminnassa lasten motivoiminen on.

Vaikka lasten kanssa toimiessa suunnittelu on todella tärkeää, on myös varauduttava siihen, että suunnitelmia saatetaan joutua muuttamaan. Lasten vireystila vaihtelee ja se vaikuttaa osaltaan siihen, toimiiko ennalta laadittu suunnitelma vai joudutaanko sitä tuokion aikana muuttamaan. Lapsille toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon ulkoiset ärsykkeet ja niiden minimointi. Lasten keskittyminen on parhaimmillaan silloin, kun ulkoiset ärsykkeet pyritään sulkemaan mahdollisimman hyvin pois. Esimerkiksi verhot on hyvä laittaa kiinni ja ovi sulkea muun muassa satutuokiota pidettäessä.

Havainnointi oli meille molemmille hieman oudompi työväline, mutta opimme sen käytöstä projektin aikana paljon, ja interventioiden myötä se jopa automatisoitui. Erityisesti alle kouluikäisten lasten kanssa havainnointi on hyvin tärkeä työväline ja sen avulla oppii lapsista ja heidän toimintatavoistaan paljon. Havainnoinnin avulla huomasimme interventioissamme, milloin lapset väsyvät johonkin tiettyyn tekemiseen tai milloin joku leikki tai peli on syytä lopettaa, jos esimerkiksi säännöt ovat lapsille liian vaikeat. Pohdimme myös sitä, että havainnointi on aikuiselle helpompaa, jos lapset ovat ennestään tuttuja.

Huomasimme projektin aikana sen, kuinka tärkeä osa toiminnan kehittämistä rakentava palaute on. Sen kuuleminen on erittäin tärkeää riippumatta siitä, onko pa-

laute positiivista tai negatiivista. Rakentavan palautteen antaminen ja vastaanottaminen ovat molemmat erityisesti sosiaalialan ammattilaiselle tärkeitä taitoja, jotka osoittavat ammattilaiselta sosiaalista herkkyyttä ja kypsyyttä. Se on myös tärkeä osa reflektiivistä työtettä. Toiminta koostuu suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Arviointi on tulevan toiminnan kannalta hyvin tärkeää, koska siinä voidaan pohtia sitä, mikä meni hyvin ja mitä olisi voitu tehdä toisin.

Pohdimme itse läpi koko projektin lasten median käyttöä. Mielestämme on hyvin tärkeää, että vanhemmat kiinnittäisivät huomiota erityisesti alle kouluikäisten lastensa mediankäyttöön, koska se saattaa olla lapsille haitallisempaa, kuin välttämättä voisi ajatella. Vanhempien tulisi myös itse perehtyä median käyttöön ja median käytön mahdollisiin haittoihin. Se on ainut tapa opettaa myös lapsille turvallista median käyttöä. Olemme pohtineet myös sitä, että lasten median käyttö ei korvaa sitä aikaa, jonka he voisivat viettää oman perheensä tai toisten lasten kanssa. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen oli yksi opinnäytetyömme kulmakivistä. Tärkeää on edistää lapsen kuulluksi tuleamista ja osallisuutta sekä vahvistaa ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja hyvää elämää yhteiskunnassa.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, P., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2004. Lapsen aika. Juva: WS Bookwell Oy.

Arvola, P. & Mäki, S. 2009. Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Juva: WS Bookwell Oy.

Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A & Riski, J. 2009. Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2004. Leikin kehitys ja aikuisen tehtävät leikin ohjauksessa. Julkaisussa Leikin aika. Lastentarhanopettajaliiton julkaisu.

Pdf-tiedosto. Saatavissa:

<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/LEIKINAIKA.PDF>. Luettu 4.10.2013.

Hermanson, E. 2012. Lapsilähtöinen kasvatus ja curling-vanhemmuus.

Www-dokumentti. Saatavissa:

http://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=kot00301&p_teos=kot&p_osio=104&p_selaus=. Luettu 1.10.2013.

Hintikka, M. 2009. Leikki, lapsuuden tärkein asia. Teoksessa Jantunen T. & Lautela R. (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. 15.-16. painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Inkinen, T. 2005. Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Lahikainen, A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus.

Inkinen, T. & Kuru, P. 2004. Kansalaiset ja tietoyhteiskunnan sosiaaliset vaikutukset. Pirkanmaan tietoyhteiskuntatutkimus 2004. Tampereen yliopisto, tietoyhteiskuntainstituutti.

Kalliala, M. 2004. Mikä on leikkiä? Julkaisussa Leikin aika.

Lastentarhanopettajaliiton julkaisuja. Www-dokumentti. Saatavilla:

<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/LEIKINAIKA.PDF>. Luettu 1.10.2013.

Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: WS Bookwell Oy.

Karvonen, P. ja Lehtinen, T. 2009. Yhdessä. Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Keskinen, S. ja Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010. Www-dokumentti. Saatavilla: https://www.kokkola.fi/opetus_ ja_ koulutus/paivahoito/fi_FI/paivahoito/. Luettu 29.7.2013.

Kupiainen, R. 2002. Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnon labyrinteissa. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna, Lapsi matkalla mediaan. WS Bookwell Oy.

Lindqvist, G. 1998. Leikin mahdollisuudet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Martsola, R. ja Mäkelä-Rönholm, M. 2006. LAPSILTA KIELLETTY. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. ja Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. WSOYpro Oy.

Noppiari, E., Uusitalo, N., Kuparinen, R., ja Luostarinen, R. 2008. "Mä oon nyt online!". Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Rissanen, T. 2002. Projektilla tulokseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ruuska, K. 2012. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Vantaa: Hansaprint Oy.

Sosiaaliportti 2011. Sosionomi (AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa. Pdf-tiedosto. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/345923af-ab4f-4bf3-aea4-558c8f5ebe33/KOMPETENSSIT+KOULUTUKSEN+ERI+VAIHEISSA+04+2011.pdf>. Luettu 1.10.2013.

Sääkslahti, A. 2003. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P., Huovinen, T. & Kytökorpi, L. 2003. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Valkonen, S. & Pennonen, M. & Lahikainen, A. R. (2005). Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa: A. R., Lahikainen, T. Inkinen, M. Kangassalo, R. Kivimäki & F. Mäyrä (eds.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus.

Varhaiskasvatuksen perusteet 2005. Stakes oppaita 56. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>. Luettu 15.6.2013.

Vuori, I. 2004. Terveysliikunnan merkitys. Teoksessa Arvonen, S. (toim.) PORUKALLA. Perheliikuntaohjaajan käsikirja. Helsinki: Edita Prima Oy.

Vuorisalo, M. 2009. Ken leikkiin ryhtyy – Leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Walamies, T. 2011. Poimintoja 0-8-vuotiaiden mediasuhteita koskevasta tutkimuksesta. Teoksessa Kotilainen, S. (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0-8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.